

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2017:09

Källkritik hos gymnasieelever på yrkesförberedande program

Johan Sturesson

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Johan Sturesson

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Källkritik hos gymnasieelever på yrkesförberedande program

English title: Source criticism in upper secondary high students at vocational schools

Författare: Johan Sturesson

Färdigställt: 2017

Abstract:

The main purpose of this bachelors' thesis is to add knowledge regarding what strategies students in vocational schools use when assessing information found on the Internet, and their own view of their capabilities regarding this. I also intend to add further to the discussion regarding these students' usage of libraries available to them. I examined what sources they use, and what criteria students' use to pick, or avoid, certain sources. I also examined how they rated their own assessment of information found on the Internet.

I conducted a quantitative study spanning three schools, with altogether 42 answers to my poll where most of the questions were multiple choice ones, and a few open questions. After this I analyzed the answers acquired by finding patterns in the students' answers.

The result shows that the participating students have a certain capability when it comes to assessing the value of sources, while their own judgment of their capabilities showed they thought they had shown quite the prowess in assessing information. The participating students preferred search engines when searching for information. The main strategies for judging what source to use were to examine which sources fit the assignment or contained information that they judged unreasonable. They also looked at several sources to compare information between them. They looked more at the sites' appearance, than the texts' author.

Nyckelord: Källkritik, gymnasieelever, yrkesförberedande program, strategier, skolbibliotek

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Problembeskrivning	3
2. Syfte och frågeställningar	4
2.1 Syfte	4
2.2 Frågeställningar.....	4
3. Tidigare forskning och litteraturgenomgång.....	5
3.1 Perspektiv på informationskompetens	5
3.2 Principer för källkritik på Internet	5
3.3 Källkritik hos gymnasieelever på yrkesförberedande program	6
3.3.1 Att jämföra texter	6
3.3.2 Olika källor	6
3.3.3 Bias.....	7
3.3.4 Innehåll.....	7
3.3.5 Elevers värdering av sin källkritik	7
3.3.6 Värdering av information hos gymnasieelever på högskoleförberedande program	8
3.4 Gymnasieelevers användning av skolbiblioteket.....	8
3.5 Summering av använda studier	9
4. Metod	11
4.1 Urval.....	11
4.2 Enkätens utformning	11
4.3 Datainsamlingsmetod.....	12
4.4 Databearbetning och analysmetod	12
4.5 Reliabilitet och Validitet.....	12
4.6 Etiska Ställningstaganden	12
5. Resultat.....	13
5.1 Sökning	13
5.2 Källors pålitlighet.....	15
5.3 Innehåll och utseende.....	18
5.4 Författaren.....	20
5.5 Källkritik och resurser.....	21
6. Analys och diskussion.....	23
6.1 Elevernas informationssökning.....	23
6.2 Elevers uppfattning om källors pålitlighet.....	24
6.2.1 Anledningar till att källor väljs bort	25

6.2.2 Tvivelaktig information	26
6.3 Betydelsen av innehåll och utseende	26
6.4 Författarens betydelse	28
6.5 Källkritik och användning av resurser	29
6.6 Uppsatsens metodval.....	31
7. Slutsatser	32
7.1 Strategier vid bedömning av information funnen på Internet	32
7.2 Bedömning av egna källkritiska förmågor.....	32
7.3 Elevers användning av skolbibliotekets resurser	33
8. Förslag till fortsatt forskning.....	34
Referenser:	35
Bilaga: Enkät.....	38

1. Inledning

I detta kapitel presenterar jag bakgrunden till problemet, och varför jag har valt att fokusera på yrkesförberedande program och källkritik hos dessa elever. Detta leder sedan till min problembeskrivning.

1.1 Bakgrund

I dagens högteknologiska samhälle finns många möjligheter till att hitta information. Den absolut största informationskällan skulle kunna sägas vara Internet. Däremot kan det i denna ocean av information som finns omkring oss, vara lätt att hitta felaktig eller partisk information. På Internet finns mycket information som kan vara svår att orientera sig i, och det är inte alltid lätt att avgöra vad som är relevant och tillförlitligt. Ansvar att orientera sig i all den information som finns, samt att avgöra vad som är rimligt och inte, faller på den enskilda individen. Detta innebär att individens färdigheter och strategier inom informationskompetens, där källkritik ingår, är av stor vikt. (Leth & Thurén, 2000, s.10). Skolbibliotekarien kan gällande detta vara behjälplig med sina kunskaper inom källkritik, om skolledning och lärare kan samarbeta med dessa (Gärdén, 2017).

Det finns en diskussion kring problematik gällande gymnasieelevers informationskompetens (Skolinspektionen, 2015). Till informationskompetens hör källkritik. En av definitionerna av källkritik är ”en metod för att granska information från olika källor” (Skolverket, 2016a). Det finns brister i elevers källkritiska förmåga. Exempel på dessa brister är att eleverna inte värderar källorna, att elevernas analys och slutsats saknar grund i det presenterade materialet samt att genomförandet och resultaten inte värderas (Skolinspektionen, 2015).

I och med Gymnasiereformen 2011 ändrades riktlinjerna för gymnasieskolan. Med denna gymnasiereform skulle skillnaden mellan yrkesförberedande och högskoleförberedande program bli tydligare. Reformen skulle också innebära ett allt större fokus på kvalitet och kunskap, för att eleverna skulle bli bättre förberedda inför yrkeslivet eller framtida studier (Skolverket, 2011b). Reformen innebar dessutom att begreppet gymnasiegemensamma ämnen blev aktuellt. Dessa kurser läses i olika omfattning, beroende på program. De som går på ett yrkesförberedande program läser dessa ämnen i mindre omfattning, då de behöver mer fokus på karaktärsämnen för att bli väl förberedda för yrkeslivet. De gymnasiegemensamma ämnena är viktiga för den individuella elevens framtida utveckling, yrkesliv, studier och det livslånga lärandet (Skolverket, 2011b; Löf, 2011). Reformen innefattade även fyra punkter (Skolverket, 2011a). Dessa punkter innefattar att eleverna ska bli väl förberedda för sin framtida roll, oavsett om det är som yrkesaktiv eller högskolestudent. Alla elever ska även nå de mål som satts upp, och därmed klara av sin utbildning. Utbildningarna ska vara likvärdiga, oavsett var i landet utbildningen finns. Studievägar och styrdokument ska vara tydliga, för att lättare kunna avgöra vilka kvalifikationer eleven får efter genomförd utbildning (Skolverket, 2011a). Samma år infördes bestämmelser om att gymnasieskolor ska ha tillgång till skolbibliotek. Det finns dock inga bestämmelser kring hur skolbiblioteket ska vara utformat (Gärdén, 2017).

I läroplanen för gymnasieskolan (Skolverket, 2011a) nämns att varje gymnasieskola har ansvaret att tillgodose den individuella gymnasieelevens utveckling inom att lära sig att kritiskt granska, samt värdera såväl påståenden som förhållanden. Det finns som tidigare nämnts så kallade gymnasiegemensamma ämnen. Flerparten av dessa innehåller kunskapskrav gällande källkritisk förmåga. Kunskapskraven varierar dock mellan dessa ämnen. Utvecklandet av källkritisk förmåga

är något som det läggs fokus på i den nya gymnasieskolan, då det källkritiska förhållningssättet nämns i många av de gymnasiegemensamma ämnena. I till exempel kursplanen för engelska står det att kursen ska "... bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor för information, kunskaper och upplevelser." (Skolverket, 2011a, s.53). På VVS- och fastighetsprogrammet läser eleverna 600 poäng gymnasiegemensamma ämnen. Detta jämfört med de 1150 poäng som eleverna på det samhällsvetenskapliga programmet läser (Skolverket, 2011a). Alla elever ska dessutom utveckla ett kritiskt förhållningssätt under sin gymnasieutbildning (Löf, 2011, ss.32-34). Däremot varierar kunskapskraven gällande källkritisk förmåga mellan de yrkesförberedande- och högskoleförberedande programmen. I bygg- och anläggningsprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet finns det färre krav inom källkritik än inom samhällsvetenskapsprogrammet (Skolverket, 2011a). Att varje gymnasieskola har ansvar för att eleven efter sin utbildning ska kunna "kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden" är en del av läroplanen (Skolverket, 2011a, s.9). I läroplanen för bygg- och anläggningsprogrammet ställs det krav på "ett flexibelt förhållningssätt och kontinuerligt lärande i arbetslivet" (Skolverket, 2011a, s.19). På VVS- och fastighetsprogrammet ska eleverna utveckla sin "förmåga att kritiskt granska och utvärdera det egna arbetet i relation till kvalitets- och säkerhetskrav" (Skolverket, 2011a, s.37). Detta kan jämföras med det samhällsvetenskapliga programmet, där eleverna ska utveckla sin förmåga att "söka, sovra och bearbeta information med källkritisk medvetenhet" (Skolverket, 2011a, s.49) och utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att "utveckla ett vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt" (Skolverket, 2011a, s.49).

Tidigare har studier gjorts inom B&I gällande informationssökning samt informationsbedömning hos gymnasieelever. Bland annat finns det en studie som undersöker hur informationssökning förhåller sig till lärande. För detta ändamål undersöktes bland annat gymnasieelevernas användning och sökning av information, för ett fördjupningsarbete (Limberg, 2003). Även yngre elevers sätt att söka information och deras informationspraktiker har undersökts vid ett flertal tillfällen (Davidsson, Lundh, Limberg, 2009; Davidsson, Limberg, Lundh & Tyrén, 2007). Även högskolestudenters informationskompetens har undersökts av bl.a. Ola Pilerot (Pilerot, 2009). Informations- och kommunikationsteknik (IKT) är av stor vikt för ungdomar i deras vardag, oavsett om detta är i skolan eller på fritiden (Alexandersson, Limberg, Lantz-Andersson, Kylemark, 2007). Det finns dock inte många studier som undersökt enbart gymnasieelever på yrkesförberedande program och deras strategier gällande bedömning av information.

Två studier har visat olika resultat, med en mindre studie visar att eleverna är källkritiska (Johansson & Magnusson, 2007) och en större studie som visar att elever behöver mer kunskap inom källkritisk granskning och värdering (Alexandersson m.fl., 2007). De som utförde undersökningen studerade även elevernas källkritiska förmåga ur olika perspektiv och utifrån olika metoder, där kontexten kring bedömningen av information tas hänsyn till.

De källkritiska brister som påvisas hos elever på högskoleförberedande program är exempelvis att informationskällorna som var ämnade att besvara frågeställningen var bristfälliga och att de källor som användes saknade värdering. För att uppfylla bedömningskraven i större grad behöver eleverna arbeta mer med att bland annat tillämpa förmågan att kritiskt värdera information. Därför behöver vi idag mer information om gymnasieelevers strategier kring värdering av information (Skolinspektionen, 2015, s.8). Undersökningar av elever vid yrkesförberedande program har visat att eleverna själva kände att de var kompetenta inom källkritik samtidigt som de fått knapp undervisning inom detta (Carnegård & Johansson, 2012). En studie har även visat att de som går på yrkesförberedande program undersöker källans tillförlitlighet mindre utförligt än elever på studieförberedande program (Johansson 2008). I de högskoleförberedande programmen påvisade undersökningar ett relativt avancerat källkritiskt tänkande bland eleverna (Edel & Paananen, 2007). I en av studierna slogs det fast att mer forskning inom ämnet behövs för att kunna följa

utvecklingen efter gymnasiereformens genomslag (Carnegård & Johansson, 2012).

Gårdéns forskningsöversikt påvisar att det finns stor problematik gällande skolbiblioteken, både gällande skolledningen och lärarna. Rektorer vet inte vad skolbibliotekarierna egentligen kan göra, och lärarna är inte säkra på hur de ska samarbeta med skolbibliotekarierna. Detta går ut över eleverna, som inte får tillgång till de resurser ett skolbibliotek kan tillhandahålla (Gårdén, 2017).

1.2 Problembeskrivning

I dagens samhälle omges vi av mycket information, framförallt på Internet, och varje enskild person måste ha strategier för att kunna bedöma informationen funnen på Internet. År 2011 infördes en reform på gymnasieskolan, vilken innebar förändringar i läroplanen för bland annat yrkesförberedande gymnasieprogram. I denna uppmärksammades utvecklandet av källkritisk förmåga hos gymnasieelever. Det märks framförallt i de gymnasiegemensamma ämnena, där ett kritiskt förhållningssätt omnämns i de flesta av dessa kursplaner (Löf, 2011). Eleverna på yrkesförberedande program läser dessa ämnen i mindre omfattning än elever på högskoleförberedande program. De kompetenskrav som eleverna vid yrkesförberedande program har är mindre omfattande än för de som går på högskoleförberedande program (Skolverket, 2011a). Det uppmärksammas i två studier, både innan och efter gymnasiereformen, att det finns brister i gymnasieelevers källkritiska förmåga (Limberg & Folkesson, 2006, s.65; Skolinspektionen, 2015).

Det finns ett flertal studier som inriktat sig på bland annat bedömning av information, både gällande gymnasieelever, men även andra grupper. Tidigare undersökningar påvisade olika resultat kring gymnasieelever och deras källkritiska förmåga och strategier, gällande både Internet och andra källor. Resultaten som dök upp varierade från att eleverna uppvisade god förmåga inom källkritik till att elevernas förmåga inom källkritik var bristfällig. Studierna var av mindre omfattning, men kunde ändå belysa problematiken som finns i gymnasieelevernas källkritiska tänkande och strategier. Studierna var även kontextbundna och hade olika infallsvinklar. Vidare forskning om gymnasieelever och deras källkritiska tänkande samt strategier behövs för att kunna se huruvida den nya läroplanen som kom i och med gymnasiereformen år 2011 har hjälpt att utveckla dessa bland eleverna (Carnegård & Johansson, 2012). Det har nu gått sex år sedan gymnasiereformen och lagbildningen kring skolbiblioteket, och därför bör dessa ha haft tid att få fäste i gymnasieskolorna runt om i landet. De studier som inriktat sig på gymnasieelever har dock några år på nacken, och en ny studie behövs för att kunna följa utvecklingen av gymnasieelevers strategier gällande källkritisk bedömning sedan 2011 års gymnasiereform.

Det finns idag mycket som vi inte vet om gymnasieelevers bedömning av information på Internet. Det finns tidigare forskning gällande gymnasieelever vid högskoleförberedande program, men forskning som rör gymnasieelever vid yrkesförberedande program finns det färre av. Det saknas information om hur dessa elever tänker när de bedömer den information de funnit på Internet, vilka strategier de använder sig av och vad de saknar för att kunna vidareutveckla sina kunskaper inom källkritik. Även gällande hur gymnasieelever vid yrkesförberedande program använder sig av skolbibliotekets resurser är något som behövs mer information om. Framförallt saknar vi denna kunskap efter gymnasiereformen, då undersökningar av denna sort har varit väldigt knapp efter denna.

2. Syfte och frågeställningar

Här presenterar jag mitt syfte samt vilka frågeställningar som ska besvaras genom min undersökning.

2.1 Syfte

Syftet med denna studie är att öka kunskapen inom B&I samt i förlängningen vara behjälplig för lärare samt skolbibliotekarier för att utveckla arbetet med källkritik inom gymnasieskolan. Detta genom att lyfta fram vad gymnasieelever vid yrkesförberedande gymnasieprogram har för strategier för bedömning av information på Internet, i skolsyfte. Undersökningen ämnar även uppmärksamma hur gymnasieeleverna själva bedömer sina strategier att bedöma informationen de funnit på Internet, och även undersöka vilka av skolbibliotekets resurser som används av eleverna.

2.2 Frågeställningar

För att uppfylla syftet kommer jag att besvara följande forskningsfrågor:

Vilka strategier använder sig gymnasieelever, på yrkesförberedande program, av för att bedöma information funnen på Internet?

Hur bedömer gymnasieelever på yrkesförberedande program sina egna förmågor att bedöma information funnen på Internet?

Vilka av skolbibliotekets resurser använder sig gymnasieelever på yrkesförberedande program av?

Jag kommer att besvara dessa forskningsfrågor genom att analysera svaren på en webbenkät som besvaras av gymnasieelever på yrkesförberedande program.

3. Tidigare forskning och litteraturgenomgång

Detta kapitel behandlar forskning och litteratur som är relevant för mina frågeställningar. Först behandlar jag Informationskompetens och olika perspektiv såsom sociokulturellt, fenomenografiskt och behavioristiskt, följt av principer för källkritik. Sedan behandlar jag gymnasieelever vid yrkesförberedande program, gällande deras källkritiska förmågor och strategier, med ett underkapitel om hur det ser ut hos högskoleförberedande studenter. Sedan talar jag om elevernas egna bedömning av sina strategier, för att sedan gå vidare till problematiken kring skolbiblioteket och EXAKT-Projektet. Slutligen introducerar jag texterna och hur jag har använt dessa i min uppsats.

3.1 Perspektiv på informationskompetens

Det finns ett flertal perspektiv som kan användas i arbetet med begreppet och fenomenet informationskompetens. Dessa perspektiv ser på informationskompetens på delvis olika sätt, samtidigt som vissa likheter finns mellan dem. Några exempel på dessa perspektiv är de behavioristiska, fenomenografiska och sociokulturella perspektiven. Det behavioristiska perspektivet ser på informationen och överföringen av denna som de två största delarna, och att informationsanvändaren ska kunna identifiera, hitta, lagra, korrekt använda och slutligen överföra information. I detta perspektiv anses det bara finns ett sätt att se på informationskompetens, oavsett kontext (Hedman & Lundh, 2009).

I ett sociokulturellt perspektiv är den lärande alltid en del av många kollektiva verksamheter. Det sociokulturella perspektivet vill även att den lärande ska kunna använda sig av de artefakter som utvecklats för kommunikation inom en verksamhet. I detta synsätt söker vi information för att uppfylla ett specifikt syfte. En stor del av det sociokulturella perspektivet är hur yttre faktorer såsom teknik påverkar informationskompetens. Detta perspektiv sätter stor vikt på den sociala och interaktionen mellan människor (Hedman & Lundh, 2009).

Det fenomenografiska perspektivet handlar om att undersöka hur människor uppfattar specifika fenomen eller händelser. Informationsbedömning och dess användning är här kontextuellt kopplat till sitt sammanhang. Detta innebär att fenomenet kan ses på olika sätt. Informationsbedömning kan ses som en generell färdighet, men denna är samtidigt kopplad till den specifika situationen (Hedman & Lundh, 2009).

3.2 Principer för källkritik på Internet

Leth och Thurén har formulerat ett antal principer för att underlätta bedömning av information på Internet. Enligt dem finns det fyra äkthetsprinciper; tid, beroende, äkthet samt tendens (Leth & Thurén, 2000, s.18). Tid, gällande Internet, syftar till när källan senast uppdaterades. Den andra principen, beroende, innefattar att informationsanvändaren ska vara uppmärksam på i hur många led informationen har gått. Den som bedömer informationen bör även vara medveten om huruvida källor är beroende av varandra eller inte. Om båda källorna, utan kontakt med varandra uppger samma uppgifter, är sannolikheten stor att informationen är sann. När en hemsida hänvisar till en annan sida, bör sökaren besöka den källan för att verifiera uppgifterna. Den tredje termen, äkthet, innebär bland annat att texten ska vara sanningsenlig. Den fjärde av de grundläggande äkthetsprinciperna, tendens, pekar på människors tendens att vara partiska. Om en hemsida eller enskild individ kan gynnas av att sprida osanningar eller modifierade sanningar finns det en risk att denna gör detta. I en mindre undersökning visades att gymnasieelever använde principerna äkthet och tid mindre än beroende och tendens. De prioriterade även principen beroende i sin granskning

av källor (Dzonlic, 2010). Det finns ytterligare tre kriterier vad gäller källkritik på Internet (Leth & Thurén, 2000, ss.30-35). Dessa är: världsbild och kunskapssyn som tendens, trovärdighet, och källans förutsättningar och egenskaper. Den första av dessa som nämns är världsbild och kunskapssyn som tendens, med vilket menas att en individ formas av sin omvärld där individen har vuxit upp och av den information personen lärt sig under sin uppväxt. Att informationen färgas av kultur och land gör inte att källan blir värdelös, men en sökare måste ändå vara medveten om att detta vinklar informationen. Den andra punkten som tas upp är trovärdighet, vilken syftar på att sökaren måste kunna avgöra om en sida är trovärdig eller inte. Den tredje och sista av de kriterier som nämns är källans förutsättningar och egenskaper. Detta handlar i huvudsak om hur den mänskliga faktorn spelar in på skapandet av källan. Människor är trots allt inte perfekta, utan gör lätt misstag (Leth & Thurén, 2000).

3.3 Källkritik hos gymnasieelever på yrkesförberedande program

Det finns väldigt få studier som fokuserar enbart på gymnasieelever på yrkesförberedande program. Det finns däremot några fler studier som har påvisat skillnader och likheter mellan elever vid yrkesförberedande och högskoleförberedande program. Även i studier som enskilt fokuserat på antingen högskoleförberedande eller yrkesförberedande program går det att urskilja vissa likheter och skillnader mellan eleverna på de olika programmen i de olika studierna.

3.3.1 Att jämföra texter

I två mindre studier undersöktes elevers kunskaper inom källkritik. Här kom författarna fram till att eleverna undersökte om informationen stämmer genom att försöka hitta minst en till källa som överensstämmer med den fakta de tidigare hittat (Carnegård & Johansson, 2012; Johansson, 2008). Däremot var eleverna omedvetna gällande huruvida källorna var beroende av varandra, och därför uppgav samma information (Carnegård & Johansson, 2012). En större del av eleverna på det teoretiska programmet jämför en källas information med andra källor, jämfört med eleverna vid praktiska program (Johansson 2008).

3.3.2 Olika källor

Vanligast bland eleverna var att söka information på Internet (Johansson, 2008). Vissa ansåg att böcker var mer tillförlitliga än Internet, medan andra elever ansåg att Internet var lika, eller mer, pålitligt än böcker. Resonemanget kring detta var att informationen på Internet var lättare att uppdatera i och med ny kunskap inom ämnet, och på så sätt undvika faktafel (Carnegård & Johansson, 2012). Elever, oberoende av programinriktning, använde oftare Google som informationskälla i skolsyften. Majoriteten av eleverna påvisade förmågan att se relevanta och irrelevanta söksvar när de använde Google (Kolmodin, 2012). Gällande Internet som informationskälla verkade eleverna vara varken missnöjda eller nöjda med resultaten de fått. Fler än hälften av eleverna ansåg sig få sitt informationsbehov tillfredsställt av källorna som finns på Internet. Många av eleverna använde Internet för ytligare sökningar efter information, och inte för mer djupgående sådana (Kolmodin, 2012). Eleverna på det praktiska programmet varierade sina sätt att söka information i större utsträckning än eleverna på det högskoleförberedande programmet. Av de undersökta eleverna använde sig majoriteten av Google som sökmotor ofta. Antalet elever som använde sig av Wikipedia ofta var dubbelt så många vid det högskoleförberedande programmet som de som använde sig av sagda källa vid det praktiska programmet (Kolmodin, 2012). I Dzonlic (2010, s.36) påvisas det att gymnasieelever använde sig av både Google och Wikipedia.

3.3.3 Bias

Någon enstaka elev ansåg att bias var viktigt att undersöka (Carnegård & Johansson, 2012; Johansson, 2008). Att informationen var autentisk var det viktigaste för eleverna (Kolmodin, 2012). Fler än dubbelt så många på de högskoleförberedande programmen undersökte ofta eller alltid bias, gentemot eleverna på yrkesförberedande program (Johansson, 2008). Eleverna vid det praktiska programmet prioriterade inte objektivitet lika högt som eleverna vid det högskoleförberedande programmet. Mer än hälften av de undersökta eleverna påvisade brister i sitt användande av källor, då de använt källor med diskutabel tillförlitlighet trots vetskapen om detta. Denna trend var särskilt tydlig på det högskoleförberedande programmet. Detta påvisade att eleverna hade vana att kritiskt granska källor, samt att de hade en stor tillit till de egna kunskaperna inom ett ämne. Eleverna på det högskoleförberedande programmet var mer vana att arbeta med information och källor än eleverna på det praktiska programmet (Kolmodin, 2012). På yrkesförberedande program var det mindre vanligt att eleverna undersökte författaren av källan. Även när det gällde åldern på informationen visade sig över hälften av eleverna vara ointresserade. Elever på de högskoleförberedande programmen undersökte oftare tidsaspekten än eleverna på de yrkesförberedande programmen. Eleverna tenderade inte att undersöka tillförlitligheten hos källorna, över hälften gjorde det aldrig (Johansson, 2008). En del elever sade att de använde tvivelaktig information ibland (Kolmodin, 2012).

3.3.4 Innehåll

Det märktes att eleverna lade stor vikt vid det grafiska utförandet på sidorna vid bedömningen av dess innehåll (Carnegård & Johansson, 2012). För att se om informationen var av intresse skumläste eleverna oftast texten. Tillgängligheten av informationen spelade in till viss del. Överlag ansåg eleverna att utförlighet av informationen var ganska viktig. Det var dubbelt så många av de som gick ett högskoleförberedande program som ansåg att utförlighet var viktigt än de som gick ett yrkesförberedande program. Däremot visade eleverna stort intresse gällande professionella och välskrivna texter. På de yrkesförberedande programmen var källans stil och form av mindre vikt än på de högskoleförberedande programmen (Johansson, 2008). Eleverna på det högskoleförberedande programmet föredrog komplexa texter för att komma så nära den ursprungliga faktan som möjligt, medan eleverna på det praktiska programmet enbart ville lära sig grunden och därav inte ville ha en svårtydd text (Kolmodin, 2012).

3.3.5 Elevers värdering av sin källkritik

Majoriteten av lärarna som intervjuades i en studie tyckte att elevernas kunskap inom källkritik var bristfällig (Carnegård & Johansson, 2012). Detta till skillnad från de flesta eleverna som ansåg sig vara kapabla till att källkritiskt granska den information de fann på Internet. De hade full tillit till sina egna kapabiliteter till att avgöra vad som är sant och falskt, och var därför inte särskilt kritiska till sin egna källkritiska förmåga (Carnegård & Johansson, 2012; Dzonlic, 2010). Andra elever var osäkra på sina förmågor att källkritiskt granska källor de funnit på Internet (Carnegård & Johansson, 2012). Eleverna på det högskoleförberedande programmet uppvisade dessutom en högre tro på sina egna kunskaper inom källkritik, i större utsträckning än de på det praktiska programmet (Kolmodin, 2012). I en stor undersökning av Skolverket (2016b) påvisas dock att 89 % ansåg sig själva kompetenta vad gäller att hitta information på Internet och 79 % ansåg sig vara källkritisk mot information på Internet. Det fanns ingen skillnad mellan elever på yrkesförberedande och högskoleförberedande på denna punkt. Samma undersökning visade även en ökning, sedan 2012, av elever som ansåg sig kompetenta inom källkritisk bedömning. Detta är i linje med att allt fler elever har fått lära sig vikten av källkritik på Internet sedan 2012.

3.3.6 Värdering av information hos gymnasieelever på högskoleförberedande program

Det finns forskning gällande högskoleförberedande gymnasieelevers källkritik. En sak som två studier påvisar är att Internet är något de flesta eleverna använder sig av, och att de är medvetna om att allt som står på Internet inte är sant (Johansson & Magnusson, 2007; Edel & Paananen, 2007). Eleverna föredrog även att informationen skulle vara lättförståelig och aktuell. Forskning har även uppmärksammat att eleverna föredrog källor som var objektiva samt var uppmärksamma på vilket syfte informationen uppfyllde. Elever tyckte även att det var viktigt att källan antingen blivit granskad av någon annan, eller att någon de känner rekommenderat den. Eleverna undvek sidor de ansåg ”oseriösa”. Något som elever undersökte var källans form och om källan var professionellt skriven. Ett annat kriterium som eleverna lyfte fram var utförlighet, med detta menade de att det var viktigt att ha så mycket information som möjligt, för att kunna se en händelse eller situation från flera perspektiv. Det fanns dock inget underlag för att påvisa att eleverna funderat över källans förutsättningar eller egenskaper som påvisar källans begränsningar (Johansson & Magnusson, 2007).

I Alexandersson med fleras mer omfattande studie prioriterade eleverna inte bearbetning av källorna, de var heller inte särskilt noggranna med att undersöka vem som var upphovsman till källan (Alexandersson m.fl., 2007). I kontrast till detta resultat har två mindre studier påvisat att eleverna ansåg att upphovsmannens kompetens inom ämnet var av stor vikt. Eleverna själva tänkte mest att företag och dylikt kan ha intresse av att vinkla information så att det gynnar deras eget syfte. Om en privatpersons sida hade länkar till en mer trovärdig sida, ansåg eleverna att tillförlitligheten ökade (Edel & Paananen, 2007; Johansson & Magnusson, 2007). Eleverna resonerade att det ibland kan vara bra med källor som är något vinklade för att få ett bredare perspektiv. Eleverna ansåg även att det var viktigt att informationen som de använde passade syftet med arbetet (Johansson & Magnusson, 2007). Eleverna i en större studie var inte särskilt noggranna med att undersöka huruvida informationen som fanns verkade rimlig eller inte (Alexandersson m.fl., 2007, ss.52-58). Gymnasieeleverna som undersöktes i en mindre studie använde sig mycket av sina tidigare erfarenheter och kunskaper när de bedömde källor på Internet, samtidigt som eleverna gick mycket på magkänsla, vilket påvisade en brist av reflektion över sina tidigare erfarenheter (Edel & Paananen, 2007). Flera studier visar att eleverna jämförde källor med varandra för att bedöma deras relevans (Dzonlic, 2010; Lordh, 2009; Johansson & Magnusson, 2007). En del av de andra sätten för att bedöma källor var att fråga andra människor, såsom lärare, bibliotekarier och vänner (Lordh, 2009). Anledningarna till att eleverna ibland inte källkritiskt granskade Internetkällor kunde bero på brist på tid eller lust (Dzonlic, 2010). Forskningen har visat att elevers kunskap inom källkritik på Internet är bristande (Alexandersson, m.fl., 2007; Dzonlic, 2010).

3.4 Gymnasieelevers användning av skolbiblioteket

Cecilia Gärdén har gjort en forskningsöversikt gällande skolbibliotekets roll för elevers lärande. I skollagen står det sedan 2011 att gymnasieskolan ska ha tillgång till ett skolbibliotek, däremot finns det ingen närmare definition på vad ett skolbibliotek faktiskt är (Gärdén, 2017). Det är bara ett fåtal krav som ska uppfyllas enligt Skolinspektionen, vilket är att skolbiblioteket ska vara i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd så att det går att använda. Skolbiblioteket ska vara anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning, det ska även finnas böcker, facklitteratur, skönlitteratur, informationsteknik och andra medier. Kungliga bibliotekets statistik visar att en tredjedel av gymnasieeleverna har bibliotek på skolans område med 20 timmars öppettid per vecka samt ett stort utbud (Gärdén, 2017). I samma forskningsöversikt finns även studier som har hittat en relation mellan skolbibliotekarien, och dennes arbetstimmar,

och elevernas prestation. Överlag går det att se att desto mindre tillgång till bibliotekarien, sämre samarbete mellan skolan och skolbiblioteket och färre resurser som står eleverna till godo, desto sämre presterar eleverna. Skolbiblioteken bidrog till lärande på vissa av läroplanens mål, såsom informationskompetens, undersökande arbetssätt, analytiskt förhållningssätt, inställning till lärande samt läsförmåga (Gärdén, 2017). Det har även gjorts undersökningar utifrån Loertschers taxonomi, vilken beskriver tio steg utifrån där det kan ses vilken integration skolbiblioteket har i skolan. Dessa tio steg är ingen inblandning, lagerlokal för självbetjäning, individuell referenstjänst, spontan samverkan, flyktig planering, planerad materialförsörjning, missionerande utåtriktat arbete, formell planering, undervisningsplanering samt pedagogiskt utvecklingsarbete (Loertscher, 1988). I dessa undersökningar påvisas att de flesta av dem undersökta skolornas bibliotek hade låg integrering med skolorna. Vidare sågs det i Gärdéns (2017) forskningsöversikt att många rektorer talade om hur böckerna var skolbibliotekets främsta uppgift, utan att tala om handledning inom vare sig informationskompetens eller informationssökning. I en del av studierna som var del av forskningsöversikten sades det att rektorerna inte ens nämnde att skolorna hade skolbibliotek eller skolbibliotekarie. Det mest avancerade som skolbibliotekarierna vid ett skolbibliotek gjorde var att hålla i någon enstaka lektion i informationssökning. I övrigt användes skolbiblioteken mest för att husera böcker. Många skolors rektorer ser på skolbibliotekariens uppgift med fokus på läsning och böcker. Över lag märks det att samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier inte är vidare bra, utan det är mycket tid som går åt till att lära ut läsning och förklara vad skolbibliotekarier kan göra. Samtidigt påvisas det i många undersökningar att samarbetet är något som är av värde, men samtidigt vet inte lärarna riktigt hur det ska gå till (Gärdén, 2017). Det finns skolor där användarundervisning sker, medan på andra skolor finns det inte alls. Eleverna kan göra många fler saker än att bara låna böcker på skolbiblioteken, de kan även träffa vänner, surfa på nätet, spela, göra läxor eller andra sysselsättningar (Gärdén, 2017).

EXAKT-Projektet, eller EXpertis, Auktoritet och Kontroll på Internet, är ett treårigt forskningsprojekt. Det innefattar ämnena pedagogik och biblioteks- och informationsvetenskap. Det handlar bland annat om att Internet har inneburit förändrade förutsättningar för gymnasieelevernas lärande, då elever numera måste spendera tid för att finna information på Internet istället för att få förbestämd sådan. En rapport som behandlade detta var skriven av Olof Sundin (2012) och behandlade ämnen såsom hur vårt nutida samhälle ställer högre krav på individen, och att individen måste lära sig att söka information själv som en del av vardagen. Även skolor arbetar mot att eleverna självständigt ska kunna hitta information. Han nämner även olika sorters litteraciteter såsom informationslitteracitet, vilket även kallas för informationskompetens. En artikel som behandlade EXAKT-Projektet, skriven av Sundin, Francke & Limberg (2011) fokuserade på vilka utmaningar som fanns när man i ett klassrum försökte ge mening åt informationskompetens, i synnerhet gällande trovärdighet men även rent allmänt. Det de kom fram till i denna studie var att fokuset från lärares och skolbibliotekariers håll låg på att lära ut och betygsätta. Det visades även att lärare och skolbibliotekarier hade svårt att göra informationskompetens en del av undervisningen, och därför även hade svårt att betygsätta detta. De kom även fram till att det finns en allt för stor skillnad mellan vad generiska målsättningar anger, och de problem lärare och skolbibliotekarier faktiskt möter i sitt arbete. Nyare och bättre metoder och verktyg behövs för att bättre kunna arbeta med nya medier.

3.5 Summering av använda studier

I undersökningen användes tidigare forskning som bas för min enkät och dess frågor, och även för att diskutera och analysera mitt insamlade empiriska material. Jag lät mig också inspireras av tidigare mindre enkätstudier vid utformningen av min studie. Bland dessa användbara studier kan

nämnas Johansson & Magnusson (2007), Johansson (2008), Kolmodin (2012) samt Carnegård och Johansson (2012).

Resultaten i Kolmodin (2012) och Dzonlic (2010) visade sig användbara för att diskutera kring sökstrategier, samt ge bakgrundsinformation gällande dessa. Jag konsulterade även resultaten från Hedman och Lund (2009) för att ge en bakgrund till informationskompetens och perspektiv på detta.

För att diskutera de kriterier som eleverna vid yrkesförberedande program använde sig av för att bedöma en källas pålitlighet använde jag mig av Leth och Thurén (2000), Johansson (2008), Kolmodin (2012), Johansson och Magnusson (2007), Alexandersson med flera (2007), Edel och Paananen (2007), Dzonlic (2010) och Lordh (2009). Dessa resultat har också informerat diskussionen om de strategier eleverna använder för att bedöma en källas pålitlighet.

För min analys gällande elevernas uppfattningar om betydelsen av en Internetkällas innehåll och utseende har resultaten från Johansson (2008), Kolmodin (2012), Edel och Paananen (2007), Johansson och Magnusson (2007) samt Leth och Thurén (2000) varit relevanta.

Edels och Paananens (2007), Johanssons och Magnussons (2007) samt Alexanderssons med fleras (2007) resultat har framför allt influerat de avsnitt som berör elevernas syn på författarens betydelse för en källas trovärdighet.

Bakgrundsteckning och diskussion kring elevernas källkritik utgår framför allt från Skolverket (2016b), Kolmodin (2012), Carnegård och Johansson (2012), Sundin (2012) samt Dzonlic (2010). För diskussionen gällande elevers val av källor och bibliotek har jag använt mig av resultaten från Lordh (2009), Gärden (2017) samt Sundin, Francke och Limberg (2011).

4. Metod

I detta kapitel presenterar jag först hur jag har tänkt mig undersöka mina forskningsfrågor. Efter detta beskriver jag, i ordning, hur jag har gjort mitt urval av studieobjekt och hur enkäten utformades med hjälp av andra studier. Sedan beskriver jag min datainsamlingsprocess, och hur jag sedan bearbetade sagda data. Sedan avslutar jag kapitlet med att tala om hur jag förhåller mig till reliabilitet och validitet samt hur jag har följt Vetenskapsrådets etiska riktlinjer.

Eftersom jag ville undersöka gymnasieelevers strategier vid bedömning av information och deras bedömning av den egna källkritiska förmågan, samt användning av bibliotekets resurser, i en större skala valde jag att använda mig av kvantitativa enkäter som forskningsmetod (jfr Bryman, 2011, ss.168-169). Det finns kritik mot kvantitativ forskning, såsom att forskare i denna inriktning underlåter att särskilja människor och sociala institutioner jämfört med den naturliga världen, och att mätningen kan vara artificiell, då den är för preciserad. Analysen leder till att resultatet ger en bild över en tillfällig del av verkligheten (Bryman, 2011, ss.171–172).

4.1 Urval

Det första jag gjorde när jag bestämde ett urval för min undersökning var att bestämma mig för vilka som ska studeras, vilket även kallas för population. Då jag valde ett antal kriterier som skulle kunna tillämpas på skolorna för att sedan tillfråga alla som uppfyllde dessa kriterier (jfr Trost, 2007), och sedan ta de skolor som kunde delta i min studie, är det ett slumpmässigt urval (jfr Bryman, 2011, s.183). Dessa kriterier var elever i årskurs 3 som gick på ett yrkesförberedande program (jfr Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012, s.237). Jag kontaktade 45 olika skolor av vilka tre kunde delta i min undersökning. Sättet jag fick deltagare i min studie kallas även för ett bekvämlighetsurval (jfr Bryman, 2011, s.194), där forskaren tar vad han eller hon kan få tag på. Gällande urvalsstorlek hoppades jag få en svarsmängd på mellan 150 och 250 respondenter. Efter att alla svar hade kommit in, hade jag fått 42 svar. Jag kan därför inte uttala mig generellt om den population jag valt att undersöka.

4.2 Enkätens utformning

Jag hittade andra studier (Johansson & Magnusson, 2007; Johansson, 2008; Kolmodin, 2012; Carnegård & Johansson, 2012) som hade liknande mål som jag hade, och använde deras frågor som grund för mina frågor (jfr Bryman, 2011, s.259). Jag har även läst litteratur om utformning av frågor och enkät (jfr Esaiasson m.fl., 2012; Bryman, 2011; Trost, 2007). Enkäten inleddes med information om vem jag är, vad studiens syfte är samt information om deras rättigheter enligt Vetenskapsrådets rekommendationer. Sedan gav jag information om hur enkäten skulle besvaras. Enkäten i dess helhet går att se i Bilaga 1. Då jag använde mig utav Google Forms, blev det ett standardiserat utseende, och jag utformade frågorna så att de skulle vara i en logisk ordning med fungerande numrering (jfr Esaiasson m.fl., 2012, ss.240-241; Bryman, 2011, ss.233-236). Jag använde mig av en kort webbenkät med enkelt språk (jfr Bryman, 2011, s.228; Esaiasson m.fl., 2012, ss.240-241). En av frågorna i enkäten blev av dubbel natur, och skälet till detta var att jag ansåg att de bägge delarna var tillräckligt nära varandra för att det inte skulle påverka mina slutgiltiga resultat, eftersom de var nära relaterade till sidans tidiga intryck. Jag använde mig inte av negationer (jfr Esaiasson m.fl., 2012, ss.245; Bryman, 2011, ss.250-253). Jag valde att i huvudsak använda flervalsfrågor. Jag valde även att ha ett övrigt-alternativ för de svar jag möjligen missat (jfr Esaiasson m.fl., 2012, ss.245).

4.3 Datainsamlingsmetod

Då mitt syfte var att undersöka strategier för bedömning av information på Internet och deras bedömning av den egna källkritiska förmågan, samt användning av bibliotekets resurser bland gymnasieelever på yrkesförberedande program, hos många elever vid olika skolor i flera områden, valde jag att bruka mig av en webbenkät. Det som är bra med enkäter är att det är lätt att ge ut en enkät till många respondenter. Då jag kunde få många svar på min enkät, kunde det varit möjligt att generalisera mina resultat över den population jag valt (jfr Esaiasson m.fl., 2012, s.229; Bryman, 2011, s.228). Då jag använde mig av en webbenkät underlättade det för mig både ekonomiskt och tidsmässigt. Att jag inte kunde närvara ledde till mindre direkt kontroll över studien från mitt håll, då jag inte kunde hjälpa eleverna med eventuella funderingar (jfr Esaiasson m.fl., 2012, s.235; Bryman, 2011, s.229). Om alla skolor hade kunnat delta i min undersökning hade jag potentiellt kunnat få 3000 svar på min enkät. Jag bad dock alla skolor som deltog i min studie att genomföra enkäterna under lektionstid då lärarna under denna tid skulle kunna ha uppsikt så att enkäterna besvarades ordentligt (jfr Esaiasson m.fl., 2012, s.235). Risken med detta var att eleverna mer såg det som ett skolarbete, vilket kunde ha påverkat deras svar (jfr Bryman, 2011, s.230). Då de tillfrågade själva fick bedöma när de hade tid att genomföra enkäten var den även flexibel att anpassa efter deras tid (jfr Bryman, 2011, s.229). Enkäter är samtidigt inte alltid passande för alla typer av frågor, eller respondenter. Det kan röra sig om svårbesvarade frågor eller handikapp. Andra svårigheter som kan uppstå är att man får ett större bortfall, att hela enkäten är synlig för respondenten samt att viss information kanske faller bort (Bryman, 2011, s.230).

4.4 Databearbetning och analysmetod

Det första jag gjorde när datumet för sista inlämning hade passerat var att gå igenom alla svar för att rensa bort de svar som inte följde mina instruktioner. Efter detta flyttade jag över all data till ett separat Excel dokument, samtidigt som jag kategoriserade svaren i de öppna frågorna under ämnesområden. Efter att jag gjort detta, räknade jag ut procenten av svar på varje alternativ och gjorde tabeller. Jag valde att använda mig av antal procent av de sammanlagda svaren vid mina mätningar. När jag undersökte det hela från detta perspektiv kunde jag se vilka av alternativen som var de mest populära.

4.5 Reliabilitet och Validitet

Mitt syfte var att undersöka gymnasieelever, vid yrkesförberedande program och deras strategier när de bedömer information på Internet samt användning av bibliotekets resurser, vid ett tillfälle. Då alla frågor var samma för alla respondenter och nästan alla frågor hade flervalsalternativ som svarsalternativ borde de resultat som jag fått från undersökningen överensstämma även om andra personer skulle göra kodningen. (jfr Bryman, 2011, s.160). Det finns ett begrepp som kallas ytvaliditet vilket ska kunna visa på att måttet mäter det som ska mätas. I mitt fall menas detta att den information jag fick in skulle svara på mina forskningsfrågor. Detta anser jag att min enkät gjorde då den var baserad på tidigare forskning och deras enkäter, samtidigt som ett antal personer besvarat enkäten i syfte att testa denna, och dessa personer tyckte att frågorna passade (jfr Bryman, 2011, ss.-160-164). Samt att de svar jag fick in efter genomförd undersökning påvisade att den mätte det som skulle mätas.

4.6 Etiska Ställningstaganden

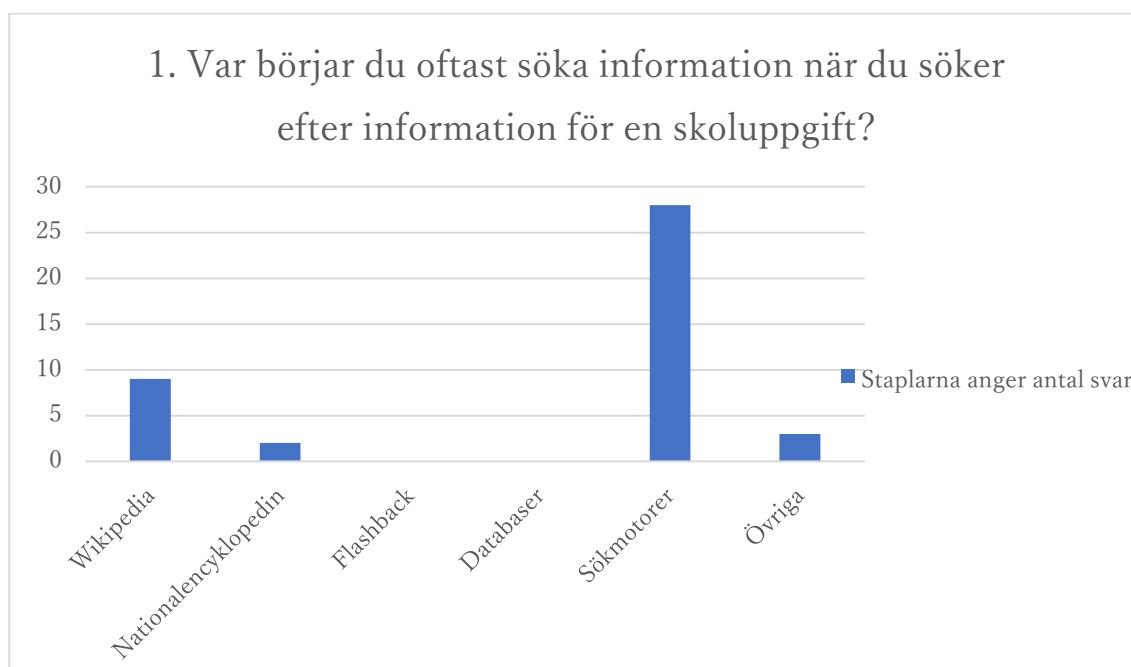
Vetenskapsrådet har ett antal krav när en forskare ska genomföra en studie. Dessa har jag uppfyllt,

då jag har informerat om undersöknings syfte, respondentens rättigheter, konfidentialitet samt frivilligt deltagande (jfr Hermerén, 2011).

5. Resultat

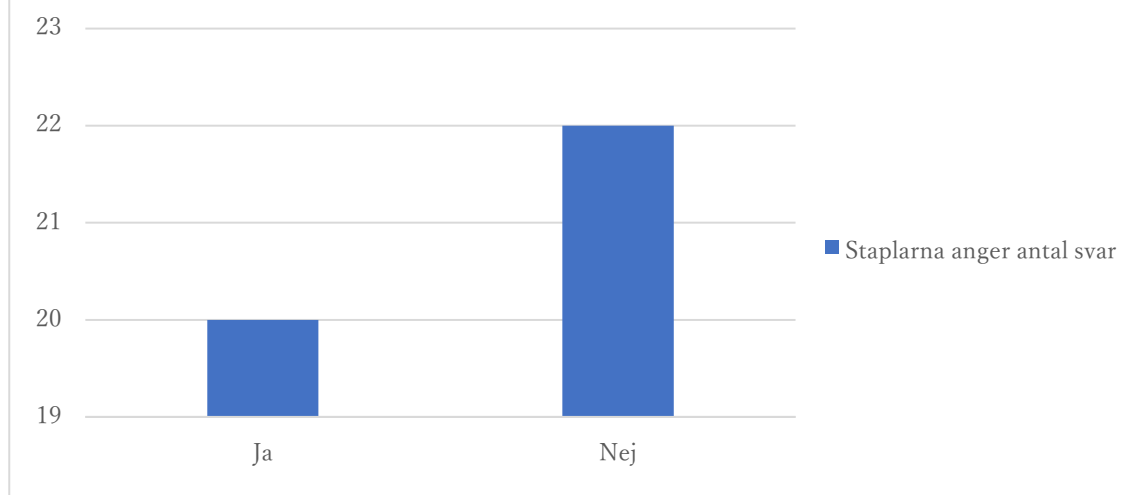
I det här kapitlet beskriver jag den data jag fått från enkäten. Jag presenterar den data jag fått in i stapeldiagram och klartext. Diskussion och analys av denna gör jag i följande kapitel.

5.1 Sökning

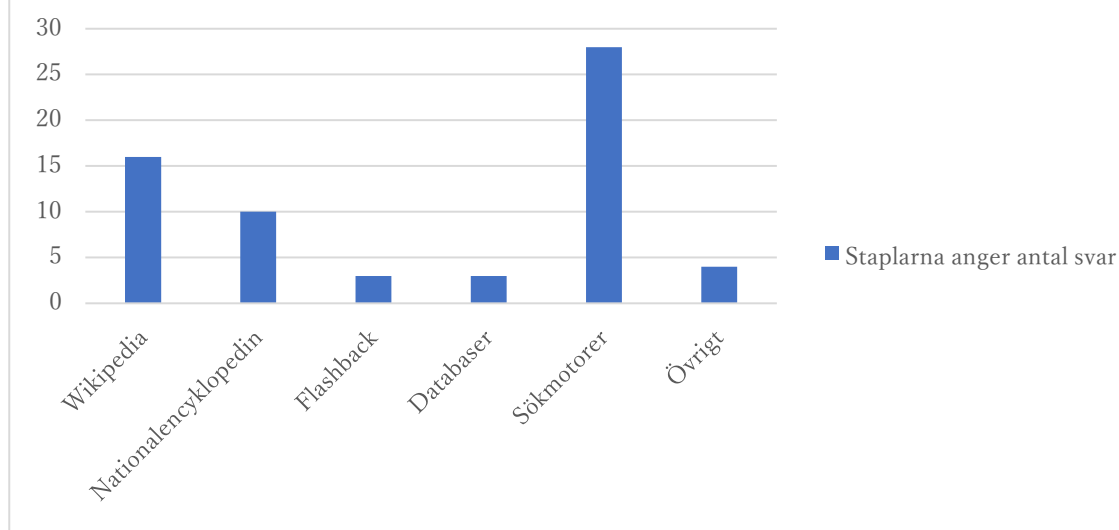
Det var 66.6 % av svaren som angav att de började söka i sökmotorer. Det var 21.4 % av svaren som föredrog att inleda sin sökning på Wikipedia, medan inga av svaren angav att de inledde sina sökningar i databaser eller på Flashback. Enbart 4.7 % av svaren angav att de inledde sina sökningar i Nationalencyklopedin. Några av elevernas egna kommentarer var att de ”kollar igenom och jämför.”, och ”So rummet, Nationalencyklopedin samt andra trovärdiga källor man får vara källkritisk”. Ett annat svar var ”mitt minne”.

2. Brukar du vara nöjd med det du hittar vid första sökning?

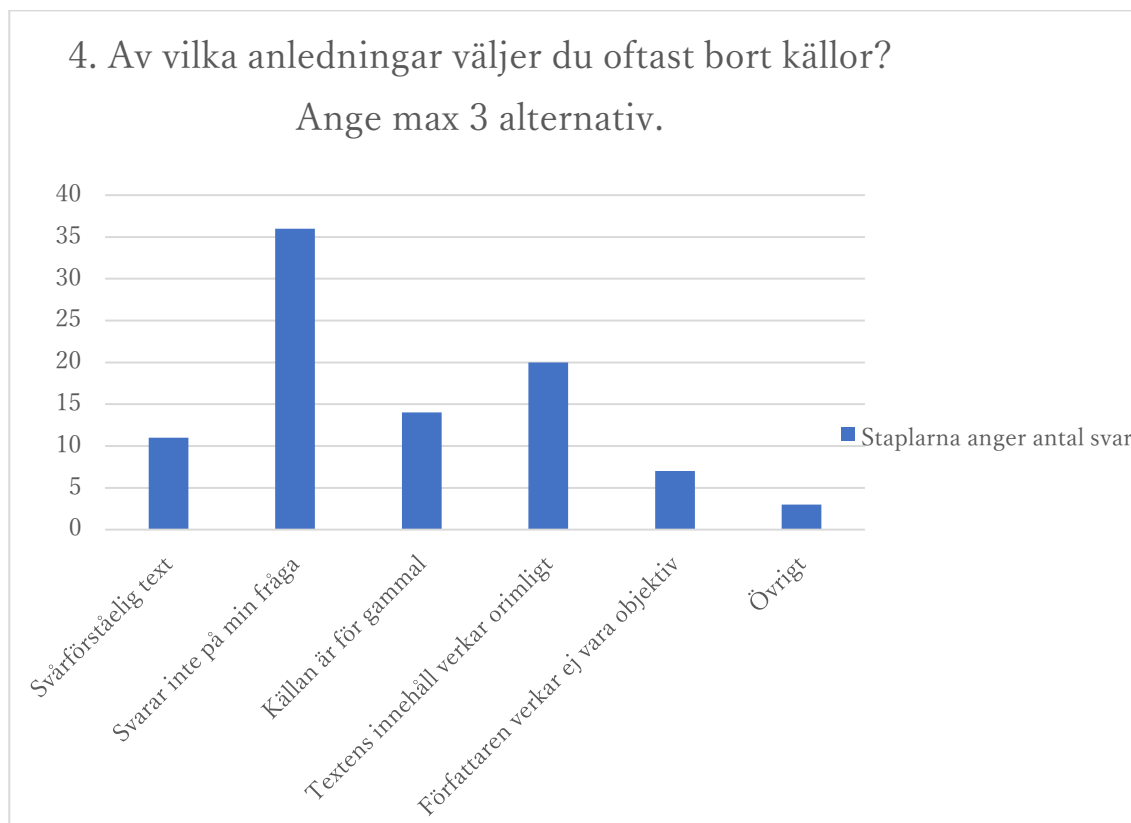
Lite mer än hälften av svaren angav att de inte var nöjda med vad de hade hittat i första sökning. Oavsett om de var nöjda eller inte, angav i stort sett alla svar att de sökte vidare för att få mer information om det ämne de undersökte.

3. Var söker du oftast sedan? Ange max 2 alternativ.

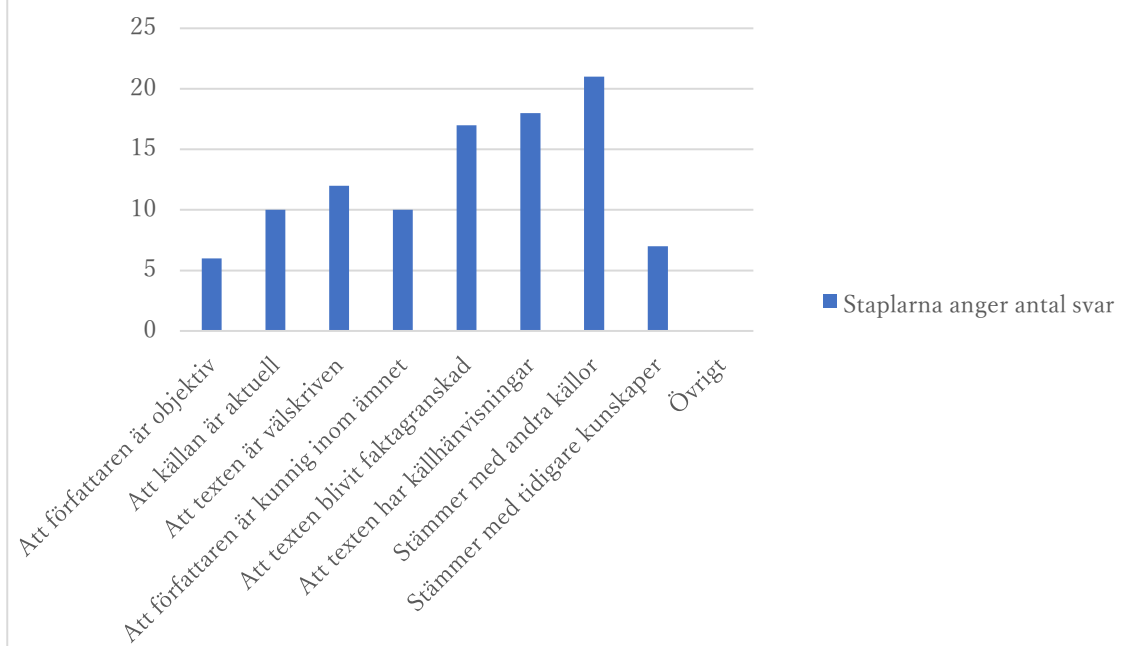
Som uppföljningssökning var även där sökmotorer i topp, med 43.7 % av svaren som angav detta, följd av Wikipedia med 25 % av svaren som angav att det var där de sökte vidare. Nationalencyklopedin fick 15.6 % av svaren och både Flashback och databaser fick sig 4.7 % av svaren vardera. I övrigt var det en elev som ”kollar igenom och jämför.” för att se hur riktig informationen var.

5.2 Källors pålitlighet

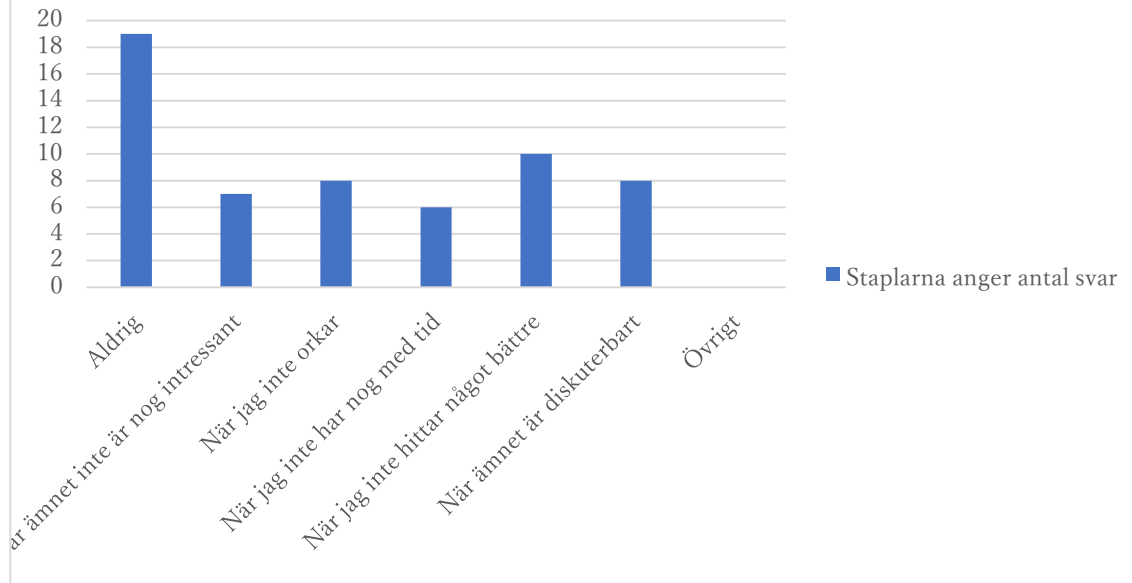
Ett av de huvudsakliga skälen till att vissa källor valdes bort var att texten inte svarade på deras fråga, med 39.5 % av svaren som angav detta. Efter detta följer att textens innehåll verkar orimligt, med 21.9 % av svaren som angav att detta var ett skäl till att välja bort källor. Med orimligt menas något som de deltagande i studien uppfattade som inte överensstämmande med sin tidigare världsbild. Källans ålder var även av intresse, med 15.4 % av svaren som angav detta. Om informationen var för svår att förstå angav 12 % av svaren att de valde bort källan. Att författaren inte är objektiv angav 7.7 % av svaren var ett skäl för att bortse från en källa. Andra svar som eleverna gav var att ”man är van vid vis[s]a sidor” och ”källan är inte trovärdig eller har inga externa källor alls“.

5. Vad gör, enligt dig, en källa pålitlig? Ange max 3 alternativ.

Det var 20.7 % av svaren angav att det är viktigt att informationen stämmer överens med andra källor. Detta är tätt följt av alternativet att texten har källhänvisningar med 17.8 % av svaren som angav detta, och att texten blivit faktagranskad med 16.8 % av svaren. Sedan angav 11.8 % av svaren att det är viktigt att texten är välskriven. Att författaren är kunnig inom ämnet kommer sen med 9.9 % av svaren. Även att källan är aktuell är av intresse för 9.9 % av svaren. Att källan är objektiv var inte särskilt viktigt, med 5.9 % av svaren som angav att detta. Att informationen stämmer överens med personens egna tidigare kunskaper var ganska oviktigt för de flesta av eleverna, med 6.9 % av svaren som ansåg att det var viktigt.

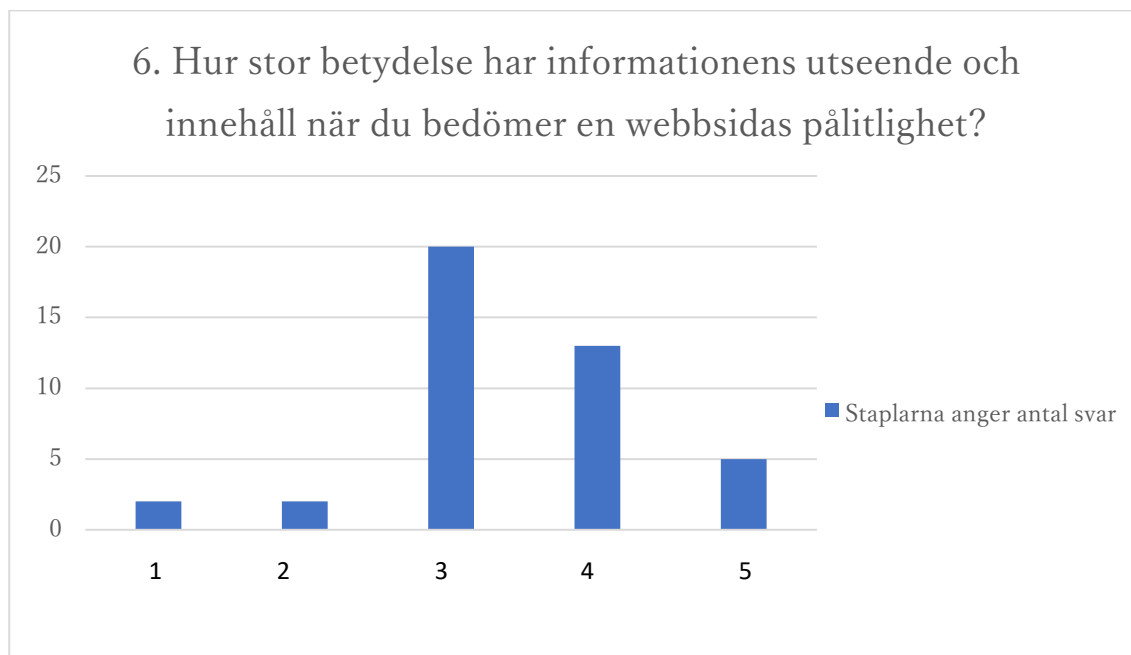
15. När använder du dig oftast av tvivelaktig information? Ange max 2 alternativ.

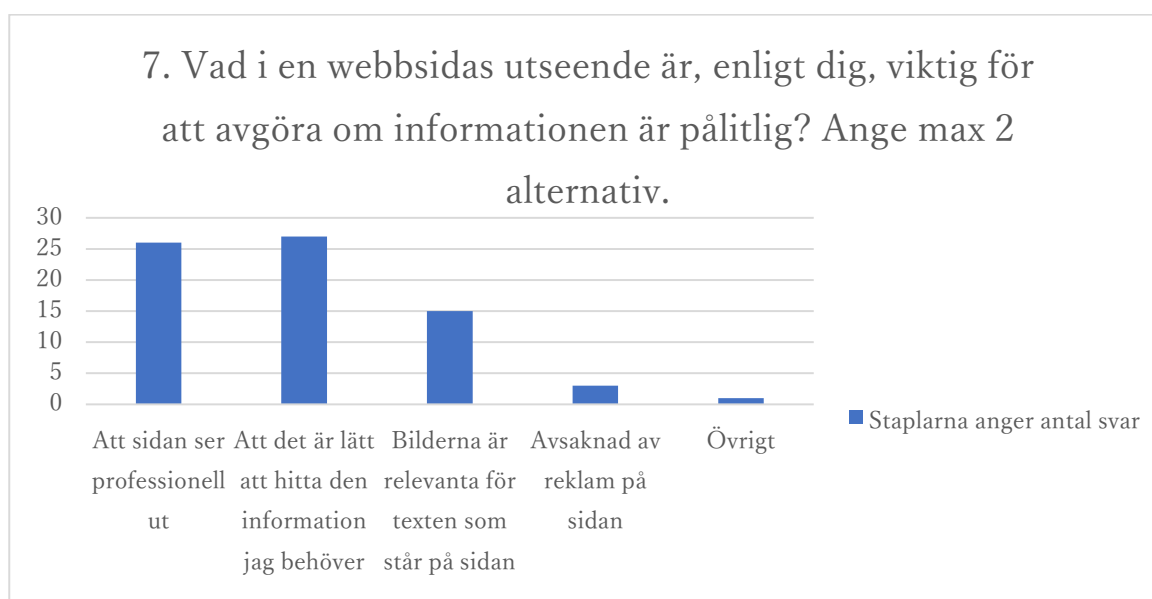
Det var 33 % av svaren som angav att de inte använde sig av tvivelaktig information. Anledningen till varför en del av dem använde sig av tvivelaktig information var att de inte fann ämnet intressant, med 12 % av svaren, att de inte orkade, med 13.8 %, att eleven inte hade nog med tid, med 10.3 %, att de inte hittade något bättre, med 17.2 % samt när ämnet var diskuterbart, med 13.8 %. Med diskuterbart menades ett ämne som eleven behöver besvara från flera olika perspektiv.

På den öppna frågan gällande om eleven hade några andra sätt att kolla en källas pålitlighet svarade en elev att denna brukar "hitta skaparens titel, utbildning", en annan elev brukar undersöka "vilken organisation som står bakom faktan, vilka externa källor dem använder sig utav...". En strategi som en annan elev nämnde var att "Man får helt enkelt kolla runt lite på nätet och se om informationen som man hittar på sida x stämmer överens med det som står på sida y osv.". En elev "Sök[er] på sidans namn och kolla[r] kommentarer". En annan elev säger "Tänk till lite, verkar det realistiskt?".

5.3 Innehåll och utseende

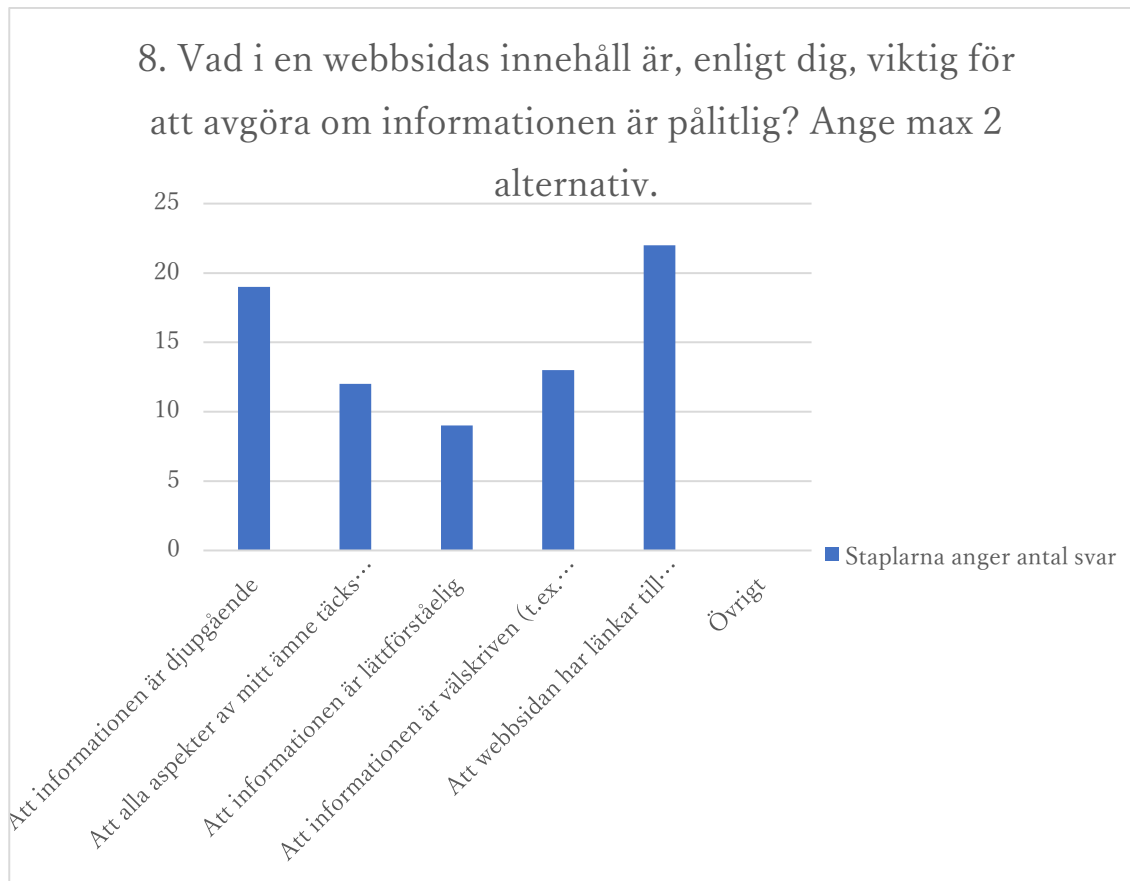

De flesta av eleverna ansåg att en källas utseende och innehåll var av ganska stor vikt. Denna fråga besvarades genom att eleverna fick ange ett svar från ett till fem, där ett var lägsta möjliga vikt, och fem var högsta möjliga vikt. Det var 4.7 % av svaren placerade betydelsen av informationens utseende och innehåll när de bedömde informationens värde till ett, ytterligare 4.7 % ansåg att det hade värde två. Det var 47.6 % som lade vikten vid tre, 30.9 % som lade vikten vid fyra och slutligen 11.9 % som lade vikten vid fem.

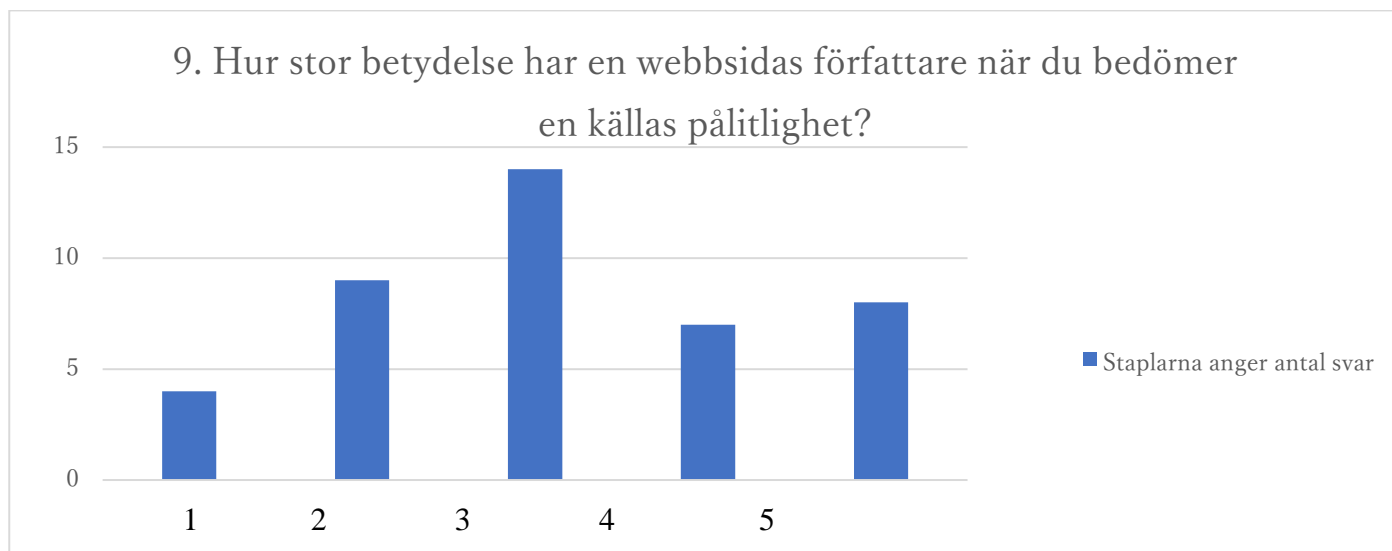
När det gäller en sidas utseende anger 37.5 % av svaren att det är viktigt att informationen är lätt att hitta på hemsidan. Det var 36.1 % av svaren som lade stor vikt vid att sidan skulle ha ett professionellt utseende. Det var 20.8 % av svaren som angav att om bilderna på sidan är relevanta

för innehållet, var sidan mer trovärdig. Det var 1.4 % av svaren som påpekade att avsaknad av reklam var viktigt för att öka sidans trovärdighet. En elev visade intresse för ”att personernas för och efternamn står efter varje ämne samt datum och tid och externa källor eller personens utbildning”.

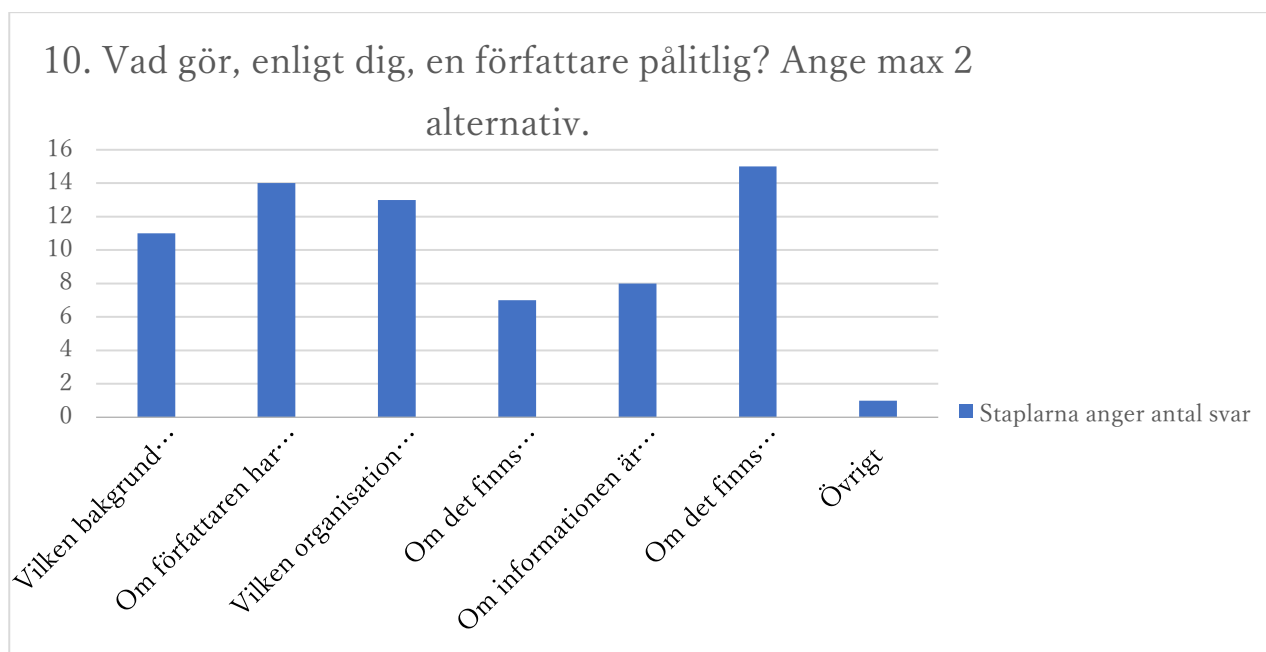

Gällande källans innehåll angav 30.5 % av svaren att det var viktigt att källan länkade till andra trovärdiga sidor. Det var 25.3 % av svaren som tyckte att djupgående informationen var viktigt. Det var 17.3 % av svaren som angav att källan behövde vara välskriven för att anses vara pålitlig. Det var 16 % av svaren som angav att källan måste täcka upp alla aspekter av elevernas ämne för att vara pålitlig. Att informationen är lättförståelig angavs vara viktigt av 12 % av svaren.

5.4 Författaren

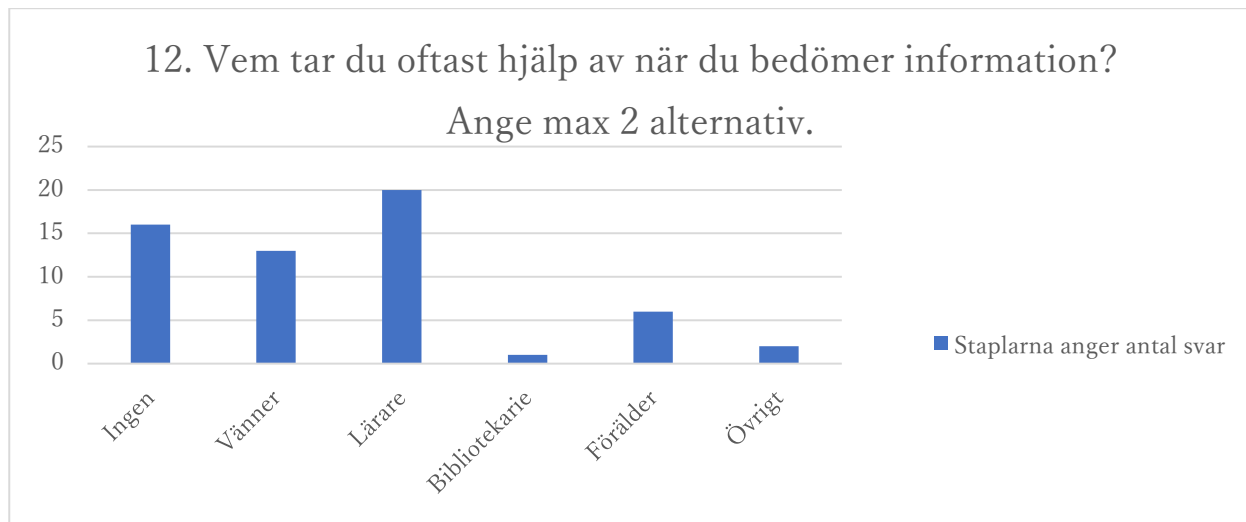
Även här besvarades frågan genom att eleverna fick ange ett svar från ett till fem, där ett var lägsta möjliga vikt, och fem var högsta möjliga vikt. Det var 9.5 % av svaren som instämde på vikt ett, 21.4 % på vikt två, 33.3 % på vikt tre, 16.6 % på vikt fyra samt 19 % på vikt fem.

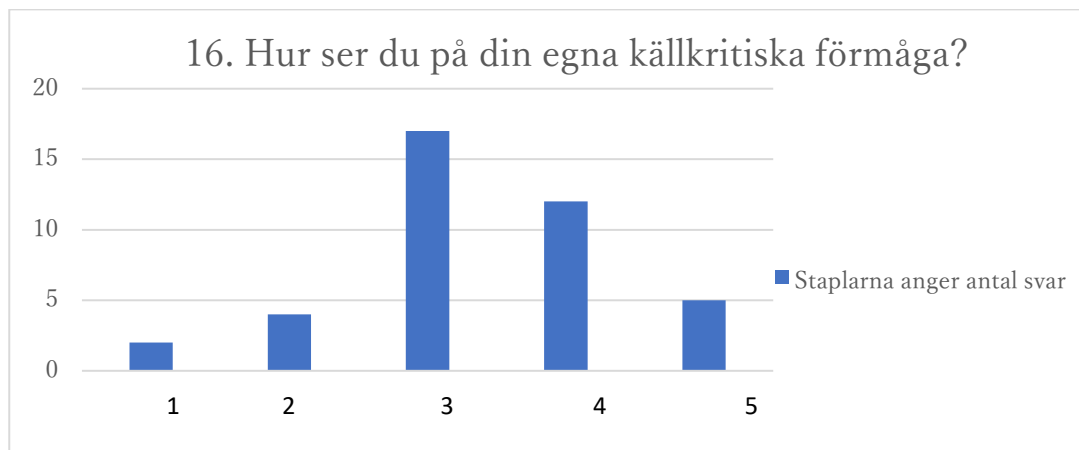
Vad som gör en författare pålitlig är enligt 21.7 % av svaren att denna använder källhänvisningar. Det var 18.8 % av svaren som ansåg att organisationen som står bakom texten var av stor vikt. Huruvida författaren har skrivit andra texter inom ämnet var viktigt för 20.2 % av svaren. Det var 15.9 % av svaren som angav att författarens bakgrund var viktig. Det var 11.6 % av svaren som angav att informationen måste ha blivit faktagranskad av andra för att vara pålitlig. Det var 10.1 % av svaren som angav att det skulle finnas kontaktinformation till författaren för att styrka källans

pålitlighet.

5.5 Källkritik och resurser

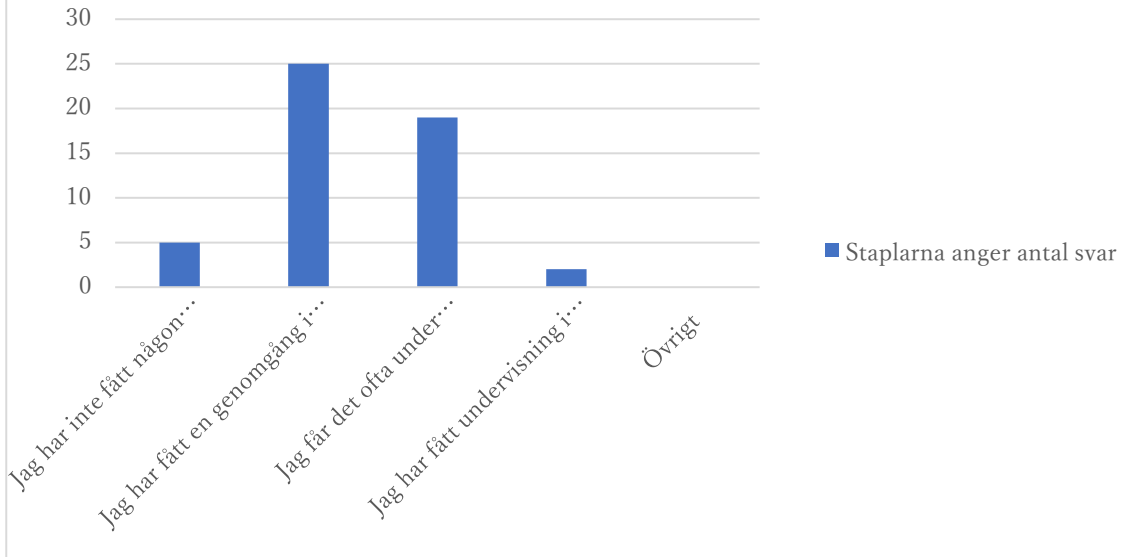

Det var 27.6 % av svaren som oftast inte tog någon hjälp alls. Det var 38.4 % av de som svarade att de oftast inte tog någon hjälp som samtidigt svarade att de tog hjälp av vänner. Det var 34.5 % av svaren angav att de oftast tog vid behov hjälp av lärarna. Det var 22.4 % av svaren som oftast tog hjälp av vänner. Det var 10.3 % av svaren som oftast tog hjälp av föräldrar. Endast 1.7 % av svaren tog oftast hjälp av bibliotekarien när de skulle bedöma information. Även "google" och "Förhållandet" var saker som nämndes.

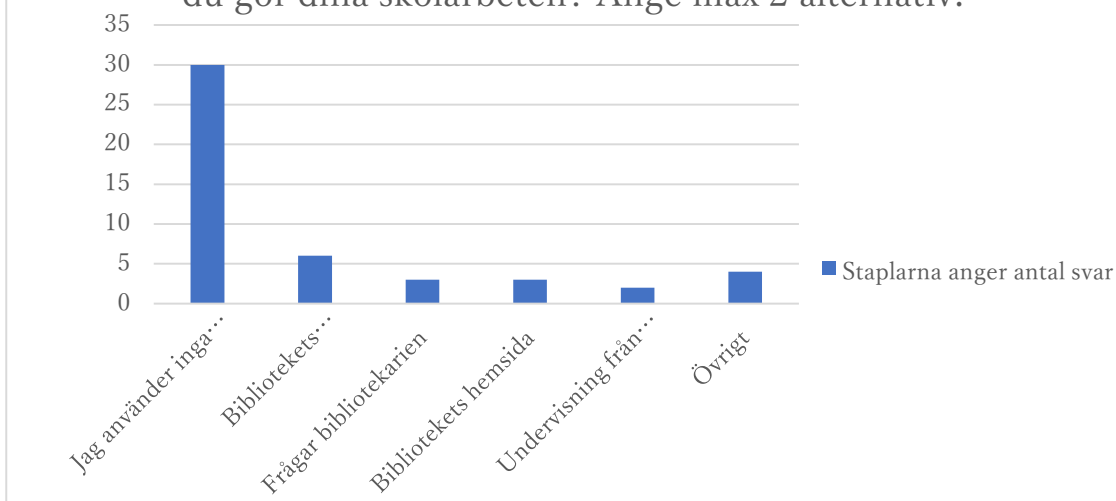
Denna fråga besvarades genom att eleverna fick ange ett svar från ett till fem, där ett påvisade ett lågt anseende för den egna källkritiska förmågan, och fem påvisade ett högt anseende för den egna källkritiska förmågan. Majoriteten av eleverna ansåg att deras egna källkritiska förmåga var ganska bra till mycket bra. Med 5 % som svarade ett, 10 % som svarade två, 42.5 % som svarade tre, 30 % som svarade fyra samt 12.5 % som svarade fem. På frågan jag ställde angående vad mer eleverna behöver för att lyckas bättre med bedömning av information fick jag ett antal intressanta svar. Ett av svaren var "Common sense, man får lära folk att tänka till lite. Även de trångsynta.". Ett annat svar som var intressant var "Läraren oftast". Två andra svar jag fann intressanta var "motivation" och "Mer tid". En elev nämnde även att denne ville ha "bra fakta och information!".

18. Hur har undervisningen i källkritik sett ut på skoltid? Ange max 2 alternativ.

Enligt 9.8 % av svaren hade eleverna inte fått någon undervisning i källkritik. Det var 49 % av svaren som angav att de hade fått en genomgång inom källkritik i samband med ett skolarbete. Det var 37.2% av svaren som angav att de ofta fick undervisning i källkritik under skoltid. Det var bara 4 % av svaren som angav att de fick undervisning i källkritik från skolbibliotekarierna.

17. Vilka av skolbibliotekets resurser använder du när du gör dina skolarbeten? Ange max 2 alternativ.

Det var 62.5 % som angav att de inte använder några resurser från skolbiblioteket. Enligt 12.5 % av svaren använder de sig av bibliotekets databaser, medan 6.25 % av svaren angav att de frågar bibliotekarien och 6.25 % angav att de kollar på bibliotekets hemsida. Det var 4.2 % av svaren som angav att de har fått undervisning från bibliotekarien. Andra svar som framkom var "Vi har inget bibliotek", "google" och "böcker så som brukar finnas i bibliotek".

6. Analys och diskussion

I det här kapitlet analyserar jag de resultat jag tidigare har presenterat. Jag undersöker hur mina resultat står sig gentemot de studier som nämnts i tidigare forskning. Jag försöker även förklara de fenomen som går att notera i svaren från min enkät. Varje underkapitel inleds med att analysera mina resultat med andra texter gällande yrkesförberedande gymnasieprogram, för att i andra stycket jämföra min studies resultat med andra studiers resultat, för att slutligen diskutera kring det jag har funnit. Jag avslutar kapitlet med en diskussion kring hur metodvalet kan ha påverkat resultatet.

6.1 Elevernas informationssökning

I min studie visade det sig att de deltagande eleverna föredrog att använda sig av sökmotorer i deras sökande, både inledningsvis och fortsättningsvis. Detta påvisar spår av det behavioristiska perspektivet där det bara finns ett sätt att se på informationskompetens, och strategierna inte förändras utifrån situation. Att elever använder sig av sökmotorer går även att se i Kolmodins (2012) studie. Många av de deltagande eleverna i min undersökning var inte nöjda med sin första sökning, men oavsett om de var nöjda eller inte sökte i stort sett alla av de deltagande eleverna vidare. Även Wikipedia visade sig vara populärt bland de deltagande eleverna, både som första sökning och som vidare sökning. Detta skiljer sig från resultatet i Kolmodins (2012) studie, som visade att eleverna på det praktiska programmet hade en mer skeptisk inställning till Wikipedia, gentemot eleverna på det högskoleförberedande programmet. De alternativ som var ovanligast att använda sig av var Flashback och databaser. Gällande Nationalencyklopedin var det väldigt få av de deltagande eleverna som inledde sina sökningar där, med en markant ökning i fortsatt sökning. En av eleverna svarade att de sökte i bland annat SO-rummet och Nationalencyklopedin. Denne påpekade även att "... man får vara källkritisk".

Att elever använder sig av sökmotorer och Wikipedia har även påvisats i en annan studie, som fokuserade på högskoleförberedande program (Dzonlic, 2010).

Ett av de möjliga skälen till att många av de deltagande eleverna använde sig av sökmotorer som strategi för sökning kan vara att dessa är lättillgängliga och lätta att använda, oftast med många resultat till sökningar. Kort sagt är det ett bekvämt sätt att hitta information. Att en del av de deltagande eleverna valde att använda Wikipedia kan bero på att denna sida har korta och lättförståeliga sammanfattningar av många ämnen. Denna strategi kan alltså ge en snabb översikt och ge en bas för att sedan gå vidare till djupare sökningar på annat håll. Att de flesta av de deltagande eleverna inte använde sig av Flashback kan ses som ett tecken på att de flesta av eleverna har som strategi att undvika sidor som är känt opålitliga. Att eleverna inte använde sig av databaser kan bero på att eleverna inte hade tillgång till databaser, eller att de inte har fått information om hur dessa används. Det kan vara så att elevernas strategi var att inleda sina sökningar i exempelvis en sökmotor, för att få en generell bild och vissa nyckelord gällande sitt ämne, för att sedan söka i exempelvis Nationalencyklopedin. Många av eleverna kanske inte hade tillgång till Nationalencyklopedin, vilket skulle kunna förklara de låga siffrorna på just detta alternativ. En av eleverna påpekade att sökaren måste vara källkritisk, samt att eleven själv hade vissa sidor denne ansåg pålitliga. Detta visar att eleven har kunskap om att vissa sidor är mer pålitliga än andra, samt att sökaren inte bara kan tro på allt denne läser.

6.2 Elevers uppfattning om källors pålitlighet

Det finns ett antal strategier som de deltagande eleverna använder när de ska bedöma om de ska använda sig av en källa eller inte. Ett fåtal av de deltagande eleverna valde bort källor med skälet att författaren inte var objektiv, vilket även Leth och Thurén (2000) hade med i sina äkthetsprinciper, i form av tendens. Trots att eleverna använder sig av tidigare kunskaper och erfarenheter anser bara ett fåtal av de deltagande eleverna att deras egna kunskaper behöver stämma överens med källans information för att vara pålitlig. Även hur aktuell källan var spelade roll för några av de deltagande eleverna. Andra studier påvisade en större brist på intresse gällande denna aspekt (Johansson, 2008). Även Leth och Thurén (2000) har tid som ett bedömningskriterie. De flesta av de deltagande eleverna verkar inte visa hänsyn till tidsaspekten. Även att texten är välskriven är något en ganska stor del av de deltagande eleverna satte stor vikt vid. I min studie vid frågan om vad som gjorde en källa pålitlig visade det sig att objektivitet inte hade hög prioritering bland eleverna. Enligt en äldre undersökning var det inte lika vanligt att elever på yrkesförberedande program undersökte huruvida en källa är vinklad eller inte, jämfört med elever på högskoleförberedande program (Kolmodin, 2012). Några av de deltagande eleverna ansåg att det var viktigt att författaren är kunnig inom det ämne texten handlar om. En annan mindre studie visade att eleverna på yrkesförberedande program mer sällan undersöker författaren av källan (Johansson, 2008). En stor del av de deltagande eleverna ansåg även att informationen de använder sig av bör ha blivit faktagranskad. Nästan hälften av de elever som deltog i min undersökning tyckte att det var viktigt att källan hade källhänvisningar. En klar majoritet av de deltagande eleverna ansåg att det var viktigt att informationen som finns på en källa, ska kunna återfinnas i andra källor för att öka pålitligheten. Detta är en strategi som har påvisats i två olika studier gällande elever på yrkesförberedande program (Kolmodin, 2012; Johansson, 2008).

Även i andra studier påvisas elevers, vid högskoleförberedande program, medvetenhet gällande att informationen bör passa syftet med arbetet (Johansson & Magnusson, 2007). Till skillnad från mitt resultat påvisade en stor undersökning att elever på högskoleförberedande program inte var särskilt noggranna med att undersöka om informationen verkade rimlig (Alexandersson m.fl., 2007). I en annan mindre studie påvisades det dock att eleverna vid högskoleförberedande program gick mycket på tidigare erfarenheter och kunskaper när de bedömde Internetkällor (Edel & Paananen, 2007). En annan studie som gjorts på högskoleförberedande program visade att eleverna föredrog lättförståeliga texter (Johansson & Magnusson, 2007), till skillnad från resultaten från min undersökning där majoriteten av eleverna inte brydde sig om huruvida de var svåra eller inte. Andra äldre studier som gjorts på högskoleförberedande program påvisar att en del elever ansåg att pålitligheten ökade om hemsidan hade länkar till andra sidor (Edel & Paananen, 2007; Johansson & Magnusson, 2007), vilket dock bara en av de deltagande eleverna påpekade. I en äldre studie ansåg eleverna på ett högskoleförberedande program att aktuella källor var av stor vikt, till skillnad från min studie där bara några av de deltagande eleverna uppmärksammade detta. Vidare ansåg eleverna att den skulle vara professionellt skriven, vilket även eleverna som deltog i min studie ansåg. Samma studie påvisar liknande resultat som min studie gällande upphovsman (Johansson & Magnusson, 2007). Däremot har en större studie och en mindre studie visat att elever generellt inte är speciellt noggranna med att undersöka upphovsmannen till källan (Alexandersson m.fl., 2007; Edel & Paananen, 2007). Att elever vill ha faktagranskade texter kan, utöver i min undersökning, även ses på högskoleförberedande program (Johansson & Magnusson, 2007; Edel & Paananen, 2007). Andra studier har påvisat liknande resultat som i min studie, att elever föredrar att använda sig av information som kan stödjas från flera olika källor (Dzonlic, 2010; Lordh, 2009; Johansson & Magnusson, 2007). Det har även i en studie på högskoleförberedande program påvisats att elever använder sig av tvivelaktiga källor (Johansson & Magnusson, 2007), vilket vissa av de deltagande eleverna i min studie också gör.

Att bedöma om informationen som blivit införskaffad från en icke objektiv källa är användbar eller inte, kan bero på syftet av elevens uppgift. Detta då olika slags uppgifter har olika krav och mål. Detta kan ses från ett fenomenografiskt perspektiv där sökaren ändrar sitt sätt att söka i, och välja, källor utifrån kontexten. Att ett fåtal av eleverna anser att deras egna kunskaper behöver stämma överens med källans information för att vara pålitlig kan ha sin grund i att eleverna inte är medvetna om att de använder sig av tidigare kunskaper och erfarenheter som strategi när de bedömer om en källa är rimlig eller inte. Att tidsaspekten var mindre viktig för eleverna kan vara en fingervisning till vilka slags uppgifter eleverna har fått, men det kan även vara ett tecken på att eleverna saknar kännedom om hur ålder kan påverka en källa. Att eleverna ansåg att en välskrivna källa är mer pålitlig än andra källor är en strategi som eleverna använder sig av för att lätt och snabbt kunna filtrera bort oseriösa källor. Då eleverna inte prioriterade källans pålitlighet som hög undrade jag om eleverna kanske inte var medvetna om vad det innebär, samt att detta kan ge information som är missvisande eller direkt falsk. De fåtal elever som visade intresse för författarens objektivitet visar att de har kännedom om att vem som helst kan skriva en artikel på Internet, och försöker undvika oseriösa personer genom att undersöka vem författaren är. Då eleverna ansåg att informationen bör ha blivit faktagranskad visar dessa medvetenhet om att texter som har genomgått en granskning av andra personer med större sannolikhet är korrekt och objektiv. Att många av eleverna tyckte att källhänvisningar var viktigt påvisar att eleverna är medvetna om att texten kan vara vinklad eller uppvisa andra felaktigheter. Om det finns källhänvisningar kan detta ge ett förtroendegivande intryck, samtidigt som detta är en snabb strategi för att undersöka en källas trovärdighet. Det framgår dock inte huruvida eleverna undersöker trovärdigheten hos de källor som hänvisas till. Om informationen går att finna på flera ställen kan eleven lättare säkerställa att informationen är sann och riktig, då sannolikheten att informationen är riktig är större om information går att finna på flera oberoende sidor. Det är dock inte säkert att eleverna undersökte huruvida källorna var beroende av varandra.

6.2.1 Anledningar till att källor väljs bort

Den vanligaste strategin bland de deltagande eleverna var att välja bort källor där informationen inte svarade på deras fråga. Detta visar att eleverna har tänkt på sin fråga och huruvida informationen passar för deras ändamål. En stor del av eleverna i min studie har som strategi att sälla bort källor som de anser vara orimliga. Med orimliga menas något som de deltagande i studien uppfattar som inte överensstämmande med sin tidigare världsbild. Ett fåtal av de deltagande eleverna hade som strategi att välja bort källor som var svårförstådda. I en annan studie påvisades det att högskoleförberedande studenter föredrog mer komplexa texter för att uppnå en djupare kunskap inom ämnet, till skillnad från yrkesförberedande studenter där det motsatta påvisades (Kolmodin, 2012). En av de deltagande eleverna påpekade att det finns andra strategier som denna använde sig av, dessa innefattade att undersöka om källan hade länkar till andra sidor eller inte. Även i Leth och Thurén (2000) återfinns beroende som en bedömningspunkt, för vilken intresset är bristande i min undersökning. En mindre andel av de deltagande eleverna valde bort källor baserat på deras ålder, vilket var en av Leth och Thuréns (2000) äkthetsprinciper, nämligen tid. Det var alltså få elever som tog hänsyn till denna princip, vilket skiljer sig från Kolmodin (2012) där det var många elever som tog hänsyn till källans ålder när de bedömde huruvida de skulle använda en källa eller inte. En av de deltagande eleverna använde som strategi att välja bort källor för att denne är van vid vissa sidor. En annan av de deltagande eleverna sade sig välja bort källor som inte är trovärdiga eller har några externa källor alls.

Att eleverna tänker på, och anpassar sig efter sitt ändamål visar spår av det fenomenografiska

synsättet där kontexten spelar in på val och strategier. När eleverna bedömer vilken information som är orimlig använder sig eleverna av tidigare kunskaper och erfarenheter som strategi för att bedöma källan. Ett möjligt skäl till att de deltagande eleverna valde denna strategi för att välja bort källor är att det är ett snabbt sätt att bedöma informationen. Det kan även vara så att elevernas tillit till sina egna kunskaper och erfarenheter gjorde att de inte såg på denna slags bedömning som en nackdel. Däremot kan denna strategi innebära att eleven går miste om viktig information och nya kunskaper. När det gäller svårförstådda källor kan det vara så att eleverna undvek tidsödande sätt att införskaffa sig information, detta kan även vara direkt kopplat till tid eller lust, vilket även påvisats i Dzonlic (2010) där eleverna saknade tid och lust för att bedöma information. Detta då en mer svårförstådd källa är än mer tidskrävande att bedöma än en lättförstådd sådan. Det var bra att majoriteten av eleverna i min studie inte undvek svårförståeliga källor då dessa kan vara lika värda som lättförståeliga sådana. Eleverna kan här lära sig viktiga termer samt komma så nära ursprungsinnehållet som möjligt. Detta kan ge nya sökvägar genom de funna termerna. Att en av eleverna påpekade att man kan undersöka om källan har länkar till andra källor påvisar viss kunskap om beroende mellan källor, och huruvida information har något stöd från andra källor. Att få av de deltagande eleverna visade intresse för beroende mellan källor kan bero på brist av kunskap från elevernas sida gällande beroende mellan källor. Få elever visade intresse för källans ålder, vilket kan bero på arbetets karaktär, eller att eleverna hade problem att hitta information och därför tog vad det kunde hitta. Det är ett problem att många av eleverna som deltog i min undersökning inte brydde sig om tidsaspekten särskilt mycket, då informationen i dagens samhälle ändras snabbt. Att en av eleverna valde bort ej trovärdiga källor, eller källor som saknade hänvisningar till externa källor, påvisar kritiskt tänkande, och medvetenhet om vikten av hänvisningar. Eleven som bara använde sig av sidor denne var van vid kunde missa intressanta och informativa källor.

6.2.2 Tvivelaktig information

Ungefär en tredjedel av de deltagande eleverna säger sig aldrig använda sig av tvivelaktig information. De flesta som säger sig göra det använder oftast denna slags information när de inte hittar någon bättre källa. De övriga rör sig om, från vanligast till minst vanligast, när de inte har orken, när ämnet är diskuterbart, när ämnet inte är intressant nog och slutligen när de inte har nog med tid. En annan mindre studie har också påvisat att elever ibland använder sig av tvivelaktiga källor trots vetskapen att dessa inte är pålitliga, på yrkesförberedande (Kolmodin, 2012). Gällande en av Leth och Thuréns (2000) äkthetsprinciper, äkthet, visade en del av de deltagande eleverna bristande intresse för denna. Att en del av eleverna visade bristande intresse för äkthet, kan vara negativt, då informationen man finner i källor som inte är helt pålitliga kan vara skev, eller rent av falsk.

6.3 Betydelsen av innehåll och utseende

Vikten som de deltagande eleverna satte vid innehåll och utseende visade sig överlag vara relativt hög. Det vanligaste eleverna ansåg vara viktigt var att informationen skulle vara lätt att hitta på hemsidan. Elever på yrkesförberedande program i en annan studie visade intresse för att informationen skulle vara lätt att hitta (Johansson, 2008). Många av de deltagande eleverna ansåg även att sidan skulle se professionell ut. Ett mindre antal av eleverna i min undersökning ansåg att bildernas relevans till texten var viktig. Elever på ett yrkesförberedande program i en äldre undersökning såg på en källas stil och form som mindre viktiga (Johansson, 2008). Ett fåtal elever i min undersökning påvisade kännedom om reklam på sidan. En av de deltagande eleverna visade intresse för författarens namn och kvalifikationer i ämnet denne skriver om.

Gällande innehåll ansåg nästan en tredjedel av eleverna att det var viktigt att sidan länkade till andra

trovärdiga sidor. En stor del av de deltagande eleverna ansåg även att informationen skulle vara djupgående. En annan äldre studie har i kontrast till detta påvisat att elever vid yrkesförberedande program inte anser att utförlighet var av särskilt stor vikt (Johansson, 2008). Ett mindre antal elever i min undersökning ansåg att källan bör vara välskriven. I en äldre studie visades dock att eleverna tyckte att en välskriven text var av stor vikt (Johansson, 2008). Det var en mindre andel av de deltagande eleverna som tyckte att en källa måste täcka upp alla aspekter av ett ämne. Ett fåtal av eleverna ansåg även att sidan skulle vara lättförståelig. Mitt resultat skiljer sig från en studie som gjorts på elever på yrkesförberedande program, där majoriteten av eleverna ville ha en lättförståelig text (Kolmodin, 2012).

Även i två äldre studier som undersökte elever på högskoleförberedande program, ansåg eleverna att länkar till trovärdiga sidor ökar en källas pålitlighet (Edel & Paananen, 2007; Johansson & Magnusson, 2007), vilket överensstämmer med mitt resultat. Det resultat jag fick i min studie gällande att information skulle vara djupgående överensstämde med en tidigare studie gällande högskoleförberedande program (Johansson & Magnusson, 2007). Mitt resultat skiljer sig från en tidigare studie gällande elever på högskoleförberedande program, där de flesta ansåg att det var viktigt att källan täckte alla aspekter av deras ämne (Johansson & Magnusson, 2007). Mitt resultat skiljer sig från en annan studies resultat, där många elever på ett högskoleförberedande program ansåg att lättförståeligheten var viktig (Johansson & Magnusson, 2007).

Att de deltagande eleverna ansåg att innehåll och utseende var viktigt när de bedömde information kan vara relaterat till att det är det första som eleverna ser när de kommer in på en sida. Det är en strategi för att snabbt avgöra om källan kan komma att vara användbar. Att eleverna ville ha information som var lätt att hitta på hemsidan kan bero på elevernas tid och ork, då en noggrann genomsökning tar längre tid än en ytlig sådan. Att de deltagande eleverna lägger ganska stor vikt vid denna strategi, påvisar samtidigt att de till viss del är medvetna om källans förutsättningar och egenskaper (Leth & Thurén, 2000). Att många elever ville att sidan skulle se professionell ut kan vara för att ett professionellt utseende automatiskt inger mer förtroende gentemot en amatöraktig sådan. Även här kan dock tidsaspekten spela in, då det går snabbt att avgöra om en sida ser professionell ut. Om dessa strategier är de enda som eleven använder när denne väljer källor kan detta leda till att eleven missar andra informativa sidor. Ett par elever tyckte att det var viktigt med bilder. Detta kan bero på att dessa är lättare att se vid en hastig genomsökning. Det intressanta här är att det bara är ett mindre antal av de deltagande eleverna som anser att detta är en viktig strategi när de bedömer källan, då det går snabbare att hitta bilder på en sida gentemot vissa textstycken. Att det bara var få elever som använde denna strategi kan bero på att majoriteten av eleverna ansåg att bilder gjorde sidan mindre professionell och därmed mindre trovärdig. Ett annat möjligt skäl kan vara att eleverna prioriterar andra strategier. Reklam kan påvisa att skaparen av sidan är intresserad av inkomst från sidan, vilket kan innebära bias. Det här är något som är intressant, då enbart ett fåtal av de deltagande eleverna ansåg att detta var viktigt, trots att reklam på sidan kan påvisa monetära intressen. Detta kan leda till att sidan väljer att använda sig av nyheter som ägarna av sidan tror att alla vill läsa, bara för att få fler träffar och därmed mer inkomst från reklamen. Möjliga skäl till att de deltagande eleverna ändå inte visar särskilt stort intresse för reklamen är att det är ofta man stöter på det på Internet. Det kan även vara så att många av eleverna använder sig utav Adblock eller liknande program vilket leder till att ingen reklam visas på sidan. Eleverna i min studie kanske även anser att sidan inte nödvändigtvis är vinklad bara för att reklam är närvarande. Att en av eleverna påvisade intresse för författaren och dennes kvalifikationer påvisar att eleven har tänkt på att informationen måste ha kommit någonstans ifrån, och att en person med rätt kvalifikationer med större sannolikhet anger korrekt information. Leth och Thurén har en äkthetsprincip i vilken de säger att en persons världsbild och kunskapssyn, det vill säga vilken kultur en person har, och vilken världsbild denne har påverkar personens åsikter (Leth & Thurén, 2000). Genom att undersöka vem författaren är, samt dennes kunskap inom ämnet kan då ge en aning om vilken världsbild och kunskapssyn författaren har. Att eleverna visade intresse för länkar på sidor påvisar

att eleverna tänker på att om samma information nämns på flera ställen är den mer pålitlig, samt att om en mindre pålitlig sida hämtar information från en större, mer pålitlig sådan, är informationen mer sannolikt sann. Självfallet är detta inte nödvändigtvis fallet, speciellt om det gäller känsliga ämnen eller sådant som kan påverka företag och deras inkomst. Att en källa är utförlig kan påvisa en djupare nivå av kunskap hos författaren, vilket leder till att de deltagande eleverna känner sig mer till ro med att använda informationen. Det kan även ha anknytningar till uppgifters karaktär, då vissa ämnen behöver djupare information än andra. Även betygsgrad kan spela in på detta, då olika betyg kräver olika nivåer av kunskap och innehåll i uppgifter. Att källan bör vara välskriven kan länkas till hur en författare uppfattas, då en text som är välskriven kan få läsaren att känna att författaren är välutbildad och därför mer trovärdig. Samtidigt blir informationen lättare att läsa, vilket innebär att det tar mindre tid och energi från eleverna. Dock kan ett överdrivet fokus på just detta ge ett bortfall av informativa sidor, vilket större delen av de deltagande eleverna kan ha ansett, då de inte använde denna strategi. För de elever som önskade att en och samma källa täckte alla aspekter av ett ämne, hade nog detta med ork och tid och göra, då eleverna inte nödvändigtvis behöver hitta fler källor gällande övriga aspekter om eleven redan funnit en källa med alla aspekter. Skälet till att det var få elever som använde sig av denna strategi kan vara att eleven önskar att få ett flertal perspektiv, samt att i många fall vill lärarna att eleverna använder fler än en källa, då en enskild sida kan ge ett vinklat resultat. Även för de elever som önskade en lättförståelig källa kan detta ha med ork och tid att göra då lättförståelig information går snabbare och tar mindre energi från den läsande. Anledningen till att en stor del av de deltagande eleverna ville ha en mer komplex text kan ha att göra med att de önskade ha korrekta termer, samt få ett bredare perspektiv från fler ingångar.

6.4 Författarens betydelse

Gällande av hur stor vikt författaren är, var det relativt jämt mellan elevernas val av vikt med några fler som ansåg detta viktigt. Gällande denna aspekt var dock svaren mer utspridda än gällande innehåll och utseende, men det gick ändå att påvisa en viss lutning mot specifika svar. En stor del av eleverna ansåg att det var viktigt att författaren hänvisade till vilka källor denne använt. En stor del av eleverna ansåg även att vilken organisation som står bakom författaren är av intresse. Ett par av eleverna ansåg att författarens bakgrund är viktig. Ytterligare ett fåtal av de deltagande eleverna ansåg att det var viktigt att det finns kontaktinformation till författaren. Många av de deltagande eleverna brydde sig inte om huruvida författaren var objektiv. Även att informationen har blivit faktagranskad var viktigt för ett par av de deltagande eleverna.

I två äldre studier på högskoleförberedande program påvisades att eleverna önskade ha länkar till trovärdiga sidor (Edel & Paananen, 2007; Johansson & Magnusson, 2007), vilket även många av de deltagande eleverna i min studie önskade ha. Gällande vilken organisation som står bakom texten påvisar en stor studie och två mindre studier olika resultat, med den större som visade att eleverna inte brydde sig särskilt mycket om upphovsmannen (Alexandersson m.fl., 2007), medan i de mindre studierna lyfte eleverna fram att företag och dylikt kan ha anledningar att vinkla information så att det passar deras syften (Edel & Paananen, 2007; Johan & Magnusson, 2007). I min studie visades att ganska många av de deltagande eleverna intresserade sig för vilken organisation som står bakom texten. I en annan äldre studie påvisades det att eleverna vid ett högskoleförberedande program ville att källan skulle ha blivit granskad av någon annan, vilket de deltagande eleverna också ville (Johansson & Magnusson, 2007).

Att de deltagande eleverna önskar källhänvisningar visar att de vill veta att informationen

författaren skriver har någon slags grund, eleverna vill möjligen även själva kunna läsa dessa om författarens information är av intresse. Överlag blir informationen mer trovärdig med källhänvisningar. Eleven behöver dock vara medveten om skillnaden mellan beroende och icke-beroende källor och hur detta kan påverka tillförlitligheten. Att eleverna önskar veta vilken organisation som står bakom författaren tror jag har med bias att göra. Då en organisation säkerligen har någon slags vinkling i någon riktning, vilket inte alltid är önskvärt då det kan påverka textens innehåll. Gällande varför eleverna vill veta att författaren går att kontakta kan vara för att eleverna vill ha detta ur ett intresse av att veta vart informationen kommer ifrån, vilket ofta stärker informationens värde. En sak som är värd att uppmärksamma här då det bara var ett par elever som ansåg att upphovsmannens kompetens var viktig är att resten av eleverna inte visade något intresse för huruvida författaren var kunnig inom ämnet eller inte. Detta kan leda till att felaktig information utges, eller att författaren skriver något som gynnar det egna intresset. Att många av eleverna inte brydde sig om huruvida författaren var objektiv kan vara bra om eleven har som uppgift att få ett flertal olika vinklar inom ett ämne för att sedan diskutera detta, men det kan även leda till att eleven får oriktig information. Att finna texter som redan har blivit faktagranskade är en valid strategi då det innebär att informationen redan är granskad, och med större sannolikhet sann. Detta spar tid för eleven, samt ger en möjlighet till att öka kvaliteten på elevens arbete. Kanske vill eleverna veta att andra kunniga inom ämnet har granskat informationen för att vara säkra på att denna är sann. På tidigare frågor har eleverna svarat att en faktagranskad text är av större vikt, detta kan bero på vilka svarsalternativ som var tillgängliga samt vilket sammanhang som gavs. Att eleverna svarade olika beroende på sammanhang och andra svarsalternativ påvisade spår av ett fenomenografiskt agerande. Gällande författarens bakgrund är det möjligt att eleverna var intresserade av vilken utbildning denne har, samt vilka tidigare texter författaren skrivit inom samma ämne. Detta då dessa aspekter kan påverka vilken kvalitet texten eleverna läser har.

6.5 Källkritik och användning av resurser

När det gäller frågan om eleverna oftast tar hjälp av någon för att bedöma information påstod de flesta att de aldrig gjorde detta, samtidigt som många av eleverna som sagt detta även säger att de tar hjälp av vänner eller lärare. Jag tolkar detta som att eleverna oftast aldrig tar hjälp, men vid de tillfällen som de tar hjälp är det i huvudsak av vänner och lärare. Väldigt få av eleverna tog hjälp av skolbibliotekarierna. En av eleverna sade till och med att de inte hade något skolbibliotek. Det var ett fåtal av de deltagande eleverna som tog hjälp av sina föräldrar. De få egna förslagen som dök upp var partner i ett förhållande och Google. De flesta av eleverna tyckte att deras källkritiska förmåga var ganska bra till mycket bra. Detta påvisades även i en undersökning från 2016, där en stark majoritet ansåg sig vara kompetenta gällande att hitta och källkritiskt bedöma information funnen på Internet (Skolverket, 2016b). Samma sak stod att finna i äldre, och mindre, undersökningar av Kolmodin (2012) och Carnegård & Johansson (2012). Några av elevernas egna förslag på vilka strategier de använder vid bedömning av information funnen på Internet var att hitta författarens titel och utbildning, en annan elev kollade efter kommentarer angående sidor för att avgöra om de var trovärdiga. En tredje elev sade att sökaren fick tänka till lite för att avgöra om det verkade realistiskt. När det gäller vilka förslag eleverna hade gällande hur de skulle kunna förbättra sina källkritiska förmågor, och därmed även sina strategier gällande bedömning av information, var det några förslag som nämndes. Dessa var mer hjälp av lärare, användning av Google och mer tid att utföra sina arbeten. En av eleverna sade bara att någon får lära folk att tänka till lite. Även i en rapport av Sundin (2012), påpekas det att individen behöver lära sig att söka information. En av eleverna ville veta hur man bättre söker efter information på Google. Ett annat intressant svar var att ökad motivation skulle hjälpa den eleven att bedöma information bättre. Många av eleverna visste dock inte vad de behövde, eller så var de helt självsäkra i sin nuvarande bedömning och behövde därför inte någon mer kunskap för att förbättra sina förmågor och strategier. Ett fåtal elever sade sig

inte ha fått någon utbildning inom källkritik på skoltid. De flesta hade däremot fått det vid ett eller flera tillfällen. Några hade fått det från skolbibliotekarien.

En stor majoritet av de deltagande eleverna använde sig inte av skolbiblioteket alls. Några av eleverna använde sig av databaser via skolbiblioteket, några frågade skolbibliotekarien vid funderingar. Vissa använde sig av bibliotekets hemsida och ett fåtal hade fått undervisning i källkritik av skolbibliotekarien. Enskilda elever svarade att de "... har inget bibliotek" eller att de använde sig av "böcker så som brukar finnas i bibliotek".

Det har även påvisats i en annan studie att elever gärna frågar andra i deras närhet, såsom lärare, vänner, föräldrar och i mindre utsträckning bibliotekarien. Det går även att se i denna studie att få elever frågar skolbibliotekarien (Lordh, 2009), dessa resultat stämmer överens med mina.

Eleverna i min undersökning visade att de helst tog hjälp av lärare och vänner, vilket kan ha att göra med direkt tillgång, då dessa oftast finns nära till hands. Att antalet elever som tar hjälp av skolbibliotekarien är minst kan ha att göra med att skolbibliotekets roll underskattas av ledningen, att eleverna inte är medvetna om vad skolbibliotekarien kan bidra med, att skolbiblioteket är beläget långt bort, att lärarna inte vet hur de ska samarbeta med skolbibliotekarierna eller att skolbiblioteket saknar anställd bibliotekarie. Denna problematik tas även upp i Gärdéns (2017) forskningsöversikt. Att en av eleverna sade sig inte ha något skolbibliotek fick mig att undra om eleven har fått information om skolbiblioteket alls. Då alla skolor ska ha tillgång till någon form av skolbibliotek. Det kan även tänkas att det är relaterat till att det bara finns en lag om att gymnasieskolan ska ha tillgång till ett skolbibliotek inom rimligt avstånd, men inte hur detta ska vara utformat. Detta kan leda till att vissa skolbibliotek blir sämre än andra. Detta kan påvisa brister i kommunikation inom skolan, eller rentav att det skolbibliotek som tillhandahålls har en väldigt låg nivå av integration i skolan. Skolbiblioteket kanske rentav bara är ett rum med böcker där eleverna själva får leta efter den information de behöver för att uppfylla sitt informationsbehov. Att enbart ett fåtal av eleverna tog hjälp av sina föräldrar kan ha att göra med intresse eller kunskap från föräldrarnas håll, det kan även ha att göra med tillit och tillgänglighet. Även huruvida eleven studerar i hemmet kan påverka detta, om eleven inte studerar hemma, får föräldrarna ingen chans att hjälpa dem. När det gäller de som tog hjälp av sin partner i förhållandet antar jag att det är förtroendet för partnern som gör detta ett bra alternativ. Gällande Google antar jag att eleven använder sig av denna sökmotor för att hitta kritik gällande författaren eller sidan, samt undersöka om informationen som denna funnit är återkommande. Att elever tar hjälp av personer runt omkring sig påvisar drag av det sociokulturella perspektivet, då detta sätter stor vikt på den sociala interaktionen mellan människor. Att eleverna önskade ha mer hjälp från lärare för att bedöma information kan bero på att eleverna inte känner sig helt säkra på sina kunskaper och önskar ha någon som kan ge dem råd. Gällande varför eleverna önskade mer tid för sina sökningar kan bero på att den nuvarande allokeringen av tid är bristfällig. Den elev som påpekade att folk får tänka till lite påvisar att denna elev har kännedom om att all information inte är sann. Att hjälpa eleverna att söka bättre är det något som skolbibliotekarien skulle kunna hjälpa till med, men det har framkommit att samarbetet och integrationen mellan skola och skolbibliotek är bristfällig, vilket kan leda till att skolbibliotekarien inte får visa sin fulla expertis. Ökad motivation var ett annat förslag. Detta kan påvisa bristande studiemotivation eller avsaknad av lust för källkritiken, likt resultatet i en annan studie (Dzonlic, 2010). Många av de deltagande eleverna hade vid ett eller flera tillfällen fått undervisning i källkritik i skolan. Detta påvisar att de flesta av eleverna som deltog i min studie vid något eller ett flertal tillfällen hade fått undervisning gällande källkritik, vilket jag ändå tycker mig kunna se bland elevernas svar, då de flesta av eleverna påvisar någon nivå av källkritisk förmåga. Detta är något positivt då de flesta av skolorna ändå påvisar medvetenhet gällande vikten av källkritiska strategier. Ett möjligt skäl till att det var väldigt få som sade sig fått utbildning inom detta från skolbibliotekarierna är att eleverna, eller skolan, inte är medvetna om vad skolbibliotekarien kan göra för eleverna. Det kan även ha att göra med att lärarna inte vet hur de ska samarbeta med skolbibliotekarierna eller rentav att

skolbibliotekarierna inte är där tillräckligt mycket, eller alls. Dessa saker är problematik som nämns i Gärdéns (2017) forskningsöversikt. Överlag påvisar svaren gällande elevernas användning av biblioteket brist på kunskap gällande vad skolbibliotekarien kan hjälpa till med, då väldigt få av svaren nämner kontakt med skolbibliotekarien, och ännu färre nämner undervisning från denne. Det kan även ha att göra med avstånd och tillgång till skolbiblioteket och dess skolbibliotekarie. En sak som kommer på tal i EXAKT-Projektet, i en artikel skriven av Sundin, Francke & Limberg (2011), var att skolbibliotekarier samt lärare hade som fokus att lära ut och betygsätta samtidigt som det var en viss problematik att göra informationskompetensen till en del av undervisningen. Detta kan bidra till elevernas låga användning av skolbiblioteket. En annan anledning som skulle kunna förklara den låga användningen är brist på uppdaterade metoder i arbetet med nya medier.

6.6 Uppsatsens metodval

Det visade sig svårt att få skolor att medverka, vilket ledde till ett stort bortfall. Av de skolor som inledningsvis uttryckte intresse för att vara med, kunde slutligen knappt hälften delta. Då detta radikalt krympte det empiriska underlaget är det inte möjligt att generalisera studiens resultat inom populationen som helhet. Jag kunde troligen ha fått en annan typ av underlag och andra svar på mina frågor om jag hade använt mig av intervjuer istället. Det hade gett mig möjligheten att ställa uppföljningsfrågor samt få mer uttömmande svar. Jag hade även kunnat få en uppfattning om elevernas tankar och reflektioner. På så sätt hade bortfallet sannolikt också blivit mindre, även om det samtidigt kunde ha blivit svårare att få tag i deltagare initialt. Trots att min undersökning led av viss brist på deltagare så är det ändå ett intressant resultat som framträder genom analysen av deltagarnas svar.

7. Slutsatser

Jag har undersökt vilka strategier gymnasieelever vid yrkesförberedande program har, samt hur de bedömer sina egna förmågor, gällande bedömning av information. Jag undersökte även vilka resurser dessa elever använde sig av i skolbiblioteket. Dessa frågor ämnar jag besvara i detta kapitel. Jag besvarar mina forskningsfrågor i egna underkapitel.

7.1 Strategier vid bedömning av information funnen på Internet

De deltagande eleverna hade ett antal strategier för att bedöma information funnen på Internet. En av de vanligaste anledningarna till att de deltagande eleverna valde bort källor var att informationen de funnit inte passade deras syfte. Ett annat alternativ som de deltagande eleverna visade stort intresse för var att de valde bort information som de ansåg orimlig, enligt deras tidigare erfarenheter och kunskaper. Det var få elever som blev avskräckta av svårare texter. En strategi som de deltagande eleverna använde för att avgöra huruvida källor var pålitliga, var att undersöka huruvida informationen gick att återfinna i flera källor. Vidare ansåg många av de deltagande eleverna att texten bör ha blivit faktagranskad. Det var få av de deltagande eleverna som visade hänsyn till vem upphovsmannen var och dennes kompetens inom ämnet, samt källans ålder. Ett fåtal ville att informationen skulle stämma överens med deras egna tidigare kunskaper för att kunna anses som pålitlig. Gällande vilken vikt innehåll och utseende är av, ansåg majoriteten av de deltagande eleverna att den hamnade på de högre viktnivåerna. Här ansåg de flesta av dem att det var viktigt att sidan såg professionell ut och var professionellt skriven. Många av de deltagande eleverna tyckte även att källhänvisningar var viktigt. Det som de flesta av de deltagande eleverna ansåg viktigt var att informationen skulle vara lätt att hitta på sidan. När det gäller innehåll hade de flesta av eleverna som strategi att undersöka om sidorna länkade till andra trovärdiga sidor. Många av de deltagande eleverna hade som strategi att välja djupgående information.

När de deltagande eleverna tillfrågades om författarens vikt i deras bedömning av en källas pålitlighet, ansåg de flesta att författaren varken var viktig eller oviktig med några fler som sade att den var viktig. Detta innebär att de flesta av de deltagande eleverna ansåg att författaren var av vikt, men inte av den största vikten bland deras strategier att bedöma en källas värde. En stor del av de deltagande eleverna ansåg att författaren bör hänvisa till vilka källor denna har använt. Många av de deltagande eleverna hade även som strategi att ta reda på vilken organisation som stod bakom texten. En del av eleverna hade som strategi att undersöka vilken bakgrund författaren hade samt om det gick att kontakta denna. De deltagande eleverna sade sig oftast inte ta hjälp av någon för att bedöma information funnen på Internet, fast en del av dessa sade sig även ta hjälp av andra elever och lärare vilket jag ser på som att de varierade strategier och att tolkningen av frågan kan ha påverkat svaret. De sade att de oftast inte tog hjälp av någon, men ibland tar de hjälp av vänner eller lärare. Det var även ett fåtal av de deltagande eleverna som tog hjälp av skolbibliotekarien och föräldrar. Ett fåtal av de deltagande eleverna satte vikt vid bilder på sidan och deras relevans till texten samt reklam. En av de deltagande eleverna angav att denne undersökte författarens namn och dennes kvalifikationer. Även att källan bör vara välskriven ansåg ett fåtal av de deltagande eleverna. Få av de deltagande eleverna ansåg att sidan måste täcka upp alla aspekter av deras ämne och vara lättförståelig.

7.2 Bedömning av egna källkritiska förmågor

När det gäller elevernas egna källkritiska förmåga ansåg de att denna var bra, vilket även går att se i

flera andra undersökningar som både är större och mindre. Att eleverna har hyfsat goda källkritiska förmågor går att se bland de deltagande eleverna, däremot är de inte alltid bra. Det går att se problematik med att eleverna till exempel använder sig av tvivelaktig information och att de ofta använder sig av snabba och energisparande strategier för att bedöma information, istället för att noggrant undersöka varje källa. Eleverna påvisade även delvis bristande omtanke för att källor kan vara vinklade, och påvisa bias, då de flesta inte ansåg att författarens identitet var viktig.

Eleverna hade samtidigt ett flertal olika förslag på hur de skulle kunna bli bättre på att källkritiskt bedöma information. Dessa inkluderade att de ville ha mer hjälp av lärare och mer tid att utföra sina arbeten. Här går det att se en viss osäkerhet, eller brist på intresse. En av eleverna gav ett väldigt intressant svar, då denne ansåg att vi måste lära folk att tänka till lite, och inte bara tro på allt som sägs. Detta påvisar ett källkritiskt tänkande, då detta trots allt är grunden till källkritik. En annan av eleverna påpekade att han önskade mer motivation för att bli bättre på att bedöma informationen. Detta kan bero på allt från brist av tid och ork till avsaknad av lust för källkritik.

7.3 Elevers användning av skolbibliotekets resurser

De deltagande eleverna hade fått utbildning inom källkritik. Det varierade dock i vilken utsträckning de hade fått detta. Det var bara ett fåtal som inte fått det på skoltid. En majoritet sade sig ha fått det vid ett tillfälle under skoltid och ett flertal att de hade fått det under ett flertal tillfällen under skoltid. Det var väldigt få elever som hade fått undervisning inom detta av skolbibliotekarier. Detta påvisar att skolorna trots att de är medvetna om vikten av källkritik, samtidigt inte är medvetna vilken hjälp skolbibliotekarien kan ge inom detta.

Gällande användningen av skolbiblioteket var denna bristfällig, med en stor majoritet som inte använde sig av skolbiblioteket alls. De få elever som använde sig av skolbibliotekets resurser använde sig i huvudsak av databaser. Ett fåtal frågade även skolbibliotekarien när de behövde och använde sig av bibliotekets hemsida. En möjlighet till varför få av eleverna använde sig av skolbiblioteket är att eleverna inte var medvetna om vad skolbibliotekarien kan hjälpa till med. En av eleverna svarade att denne använde sig av böcker, vilket ändå är ganska intressant då han var den enda som sade sig använda detta. Ett av svaren var dock oroväckande då detta sade att de inte hade något skolbibliotek. Detta kan bero på bibliotekets utformning eller dess integration i skolan.

8. Förslag till fortsatt forskning

Överlag behövs mer studier med fokus på elever vid yrkesförberedande program, då detta är något som jag sett en brist på då jag sökt efter information för denna uppsats. Det skulle vara bra om det gick att utföra en liknande studie som jag genomfört fast med fler deltagare, då min studie var väldigt liten. Det skulle även vara intressant att gå på djupet med hur dessa elever tänker gällande de olika strategierna de använder.

Det skulle även vara intressant att veta varför användningen av skolbiblioteket var låg. Detta då det i min studie var väldigt få elever som använde sig av bibliotekets resurser. Detta kan bero på ett flertal olika anledningar, men det skulle vara intressant att ha en studie med fokus på detta.

Referenser:

Alexandersson, M., Limberg, L., Lantz-Andersson, A. & Kylemark, M. (2007). *Textflytt och sökslump: informationssökning via skolbibliotek*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:883694/FULLTEXT01.pdf>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Carnegård, D. & Johansson, L. (2012). *Ett kritiskt förhållningssätt. Kandidatuppsats*, Institutionen för Kultur och Samhälle. Malmö: Högskolan i Malmö. <https://dspace.mah.se/handle/2043/13731>

Davidsson, B., Lundh, A. & Limberg, Louise. (2009). *Yngre skolbarns informationssökning och pedagogers föreställningar om den goda barndomen*. I Hedman, Jenny. & Lundh, Anna. (red.) Informationskompetenser: Om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker. Stockholm: Carlssons. (ss. 66-84)

Davidsson, B., Limberg, L., Lundh, A. & Tyrén L. (2007). *Informationssökning som diskursiv och social praktik i de yngsta skolbarnens rum för lärande*.

Dzonlic, M. (2010). *Informationssökningsprocess på Internet i studiesituationer*. Kandidatuppsats, Institutionen för Information Science, Computer and Electrical Engineering. Halmstad: Halmstad Universitet. <http://hh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A302657&dswid=-3111>

Edel, M. & Paananen, H. (2007) *Källkritik på Internet En kvalitativ studie av den källkritiska medvetenheten hos gymnasieelever på samhällsprogrammet*. Kandidatuppsats, Institutionen för Utbildning och humaniora. Dalarna: Högskolan Dalarna. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-3264>

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Gärdén, C. (2017). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande. En forsknings- och kunskapsöversikt år 2010-2015*. Kungliga Biblioteket. http://www.mynewsdesk.com/se/kungliga_biblioteket/documents/skolbibliotekets-roll-foer-elevers-laerande-66592

Hedman, J. & Lundh, A. H. (red.) (2009). *Informationskompetenser: om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker*. Stockholm: Carlsson

Hermerén, G. (red.) (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forsknings-sed>

Johansson, A. & Magnusson, Å. (2007). *“Vissa kan man lita på mer än andra”: En studie i*

gymnasieelevers källkritiska bedömningar. Magisteruppsats, Institutionen för Biblioteks - och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/2080/1/07-23.pdf>

Johansson, A. (2008). *Jag brukar jämföra källor med varandra. En studie i gymnasieelevers kritiska tänkande*. Kandidatuppsats, Institutionen för Konst och Utbildning. Karlstad: Karlstad Universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:114212/FULLTEXT01.pdf>

Kolmodin, J. (2012). *Källkritik. En studie om gymnasieelevers attityder till källkritik*. Kandidatuppsats. Institutionen för Utbildning, Kultur och Kommunikation. Mälardalen: Mälardalens Universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mdh:diva-15158>

Leth, G. & Thurén, T. (2000). *Källkritik för Internet*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar. http://www.msb.se/Upload/Produkter_tjanster/Publikationer/SPF/K%C3%A4llkritik%20f%C3%B6r%20Internet.pdf

Limberg, L. (2003). *Att söka information för att lära: en studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. 3. tr. Borås: Valfrid.

Limberg, L. & Folkesson, L. (2006). *Undervisning i informationssökning: slutrapport från projektet Informationssökning, didaktik och lärande (IDOL)*. Borås: Valfrid

Loertscher, D. V. (1988). *Taxonomies of the school library media program*. Englewood, Colo.: Libraries Unlimited. Sammanfattning finns tillgänglig: <https://polhembibliotek.wordpress.com/2013/05/23/skolbibliotekets-taxonomi/>

Lordh, A. (2009). *Gymnasieelevers informationskompetens. En studie i sju klasser i gymnasiet år 3*. Masteruppsats. Institutionen för ABM Biblioteks- och informationsvetenskap. Uppsala Universitet. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:222469/FULLTEXT01>

Löf, H. (2011). *Den nya gymnasieskolan 2011 Gymnasiereformen utifrån ett utbildningshistoriskt perspektiv och ett livslångt lärandeperspektiv*. Kandidatuppsats, Institutionen för utbildningsvetenskaper, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier. Uppsala: Uppsala Universitet. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-154731>

Perselli, A. & Gustafsson Å., K. (2006). *Universitetslärares syn på studenters informationskompetens vid Linköpings universitet*. Linköping: Linköping University Electronic Press. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-37023>

Pilerot, O. (2009). Högskolestudenters informationskompetens. I: Hedman, J. & Lundh, A. (Eds.). *Informationskompetenser: Om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker*. Stockholm: Carlsson förlag. ss. 108-132.

Skolinspektionen. (2015). *Alla redo för högskolan?* <http://www.skolinspektionen.se/Documents/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskni>

ngar/2015/gymnasiearbetet/gymnasiearbetet-rapport.pdf

Skolverket. (2011a). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket. <http://hdl.handle.net/2077/31404>

Skolverket. (2011b). *Gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2597>

Skolverket. (2013). *It-användning och it-kompetens i skolan*. Stockholm: Skolverket.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3005>

Skolverket. (2016a). *Guide för Källkritik*. Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/kollakallan/kallkritik/guide-for-kallkritik-1.251678>

Skolverket. (2016b). *IT-användning och IT-kompetens i skolan. Skolverkets IT-uppföljning 2015*. Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3667>

Sundin, O. (2012). Att hantera kunskap och information i den digitala samtiden. I U. Carlsson & J. Johannisson (red.). *Läsarnas marknad, marknadens läsare: en forskningsantologi*. SOU 2012:10. ss.141 – 154. <http://www.regeringen.se/sb/d/15600/a/187846>

Sundin, O., Francke, H. & Limberg, L. (2011). Practicing Information Literacy in the Classroom: Policies, Instruction, and Grading. *Dansk biblioteksforskning/Danish Library Research*, 7(2/3), 7-17. <http://www.danskbiblioteksforskning.dk/2011/nr2-3/Sundin.pdf>

Trost, J. & Hultåker, O. (2007). *Enkätboken*. 3., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Öppna dörrar för öppna sinnen: skolbiblioteken och framtiden. (2010). Göteborg: Regionbiblioteket, Kultur i väst.

Bilaga: Enkät

Enkätundersökning gällande källkritik

https://docs.google.com/forms/d/15sChQ-II3LaAx_KxwmG4w...

Enkätundersökning gällande källkritik

Hej! Mitt namn är Johan Stuesson och jag är en Bibliotekariestudent vid Högskolan i Borås och i denna undersökning tänker jag undersöka strategier vid källkritisk värdering på Internet hos elever på yrkesförberedande program. Det är frivilligt att delta och uppgifterna som jag tar del av kommer endast att användas i forskningssyfte. Svaren kommer att behandlas anonymt.

När du svarar på frågorna tänk då på hur du söker och värderar information på Internet när du arbetar med uppgifter i skolan.

Alla frågor gäller information funnen på Internet, i syfte att användas i skolarbeten. Alla svar är anonyma. I frågorna med rutor (flervalsfrågor) ska du kryssa i de svar som passar dig, alltså kan du kryssa i fler än en ruta. På varje sådan fråga anges max antal rutor som får kryssas i.

Program:

1. Var börjar du oftast söka information när du söker efter information för en skoluppgift?

Markera endast en oval.

- Wikipedia
- Nationalencyklopedin
- Flashback
- Databaser
- Sökmotorer (såsom Google)
- Övrigt: _____

2. Brukar du vara nöjd med det du hittar vid första sökningen?

Markera endast en oval.

- Ja
- Nej

3. Var söker du oftast sedan? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Wikipedia
- Nationalencyklopedin
- Flashback
- Databaser
- Sökmotorer (såsom Google)
- Övrigt: _____

4. Av vilka anledningar väljer du oftast bort källor? Ange max 3 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Svårförståelig text
- Svarar inte på min fråga
- Källan är för gammal
- Textens innehåll verkar orimligt
- Författaren verkar ej vara objektiv
- Övrigt: _____

5. Vad gör, enligt dig, en källa pålitlig? Ange max 3 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Att författaren är objektiv
- Att källan är aktuell
- Att texten är välskriven
- Att författaren är kunnig inom ämnet
- Att texten blivit faktagranskad
- Att texten har källhänvisningar
- Att informationen stämmer överrens med andra källor
- Att informationen stämmer överrens med mina tidigare kunskaper
- Övrigt: _____

6. Hur stor betydelse har informationens utseende och innehåll när du bedömer en webbsidas pålitlighet?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
lågsta möjliga betydelse	☐	☐	☐	☐	☐	högsta möjliga betydelse

7. Vad i en webbsidas utseende är, enligt dig, viktig för att avgöra om informationen är pålitlig? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Att sidan ser professionell ut
- Att det är lätt att hitta den information jag behöver
- Bilderna är relevanta för texten som står på sidan
- Avsaknad av reklam på sidan
- Övrigt: _____

8. Vad i en webbsidas innehåll är, enligt dig, viktig för att avgöra om informationen är pålitlig? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Att informationen är djupgående
- Att alla aspekter av mitt ämne täcks upp av informationen som finns tillgänglig
- Att informationen är lättförståelig
- Att informationen är välskriven (t.ex. inga stavfel eller grammatiska fel)
- Att webbsidan har länkar till trovärdiga sidor
- Övrigt: _____

9. Hur stor betydelse har en webbsidas författare när du bedömer en källas pålitlighet?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
lågsta möjliga betydelse	☐	☐	☐	☐	☐	högsta möjliga betydelse

10. Vad gör, enligt dig, en författare pålitlig? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Vilken bakgrund författaren har
- Om författaren har skrivit fler texter i samma ämne
- Vilken organisation som står bakom texten
- Om det finns kontaktinformation till författaren
- Om informationen är faktagranskad av andra
- Om det finns källförteckning
- Övrigt: _____

11. Tar du oftast hjälp av någon när du bedömer information?*Markera endast en oval.*

- Ja
- Nej

12. Vem tar du oftast hjälp av när du bedömer information? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Ingen
- Vänner
- Lärare
- Bibliotekarie
- Förälder
- Övrigt: _____

13. Har du några andra sätt att kolla en källas pålitlighet?

14. Använder du dig någonsin av källor där informationen är tvivelaktig?*Markera endast en oval.*

- Ja
- Nej

15. När gör du oftast detta? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Aldrig
- När ämnet inte är nog intressant
- När jag inte orkar
- När jag inte har nog med tid
- När jag inte hittar något bättre
- När ämnet är diskuterbart
- Övrigt: _____

16. Hur ser du på din egna källkritiska förmåga?*Markera endast en oval.*

1 2 3 4 5

väldigt dålig väldigt bra

17. Vilka av skolbibliotekets resurser använder du när du gör dina skolarbeten?**Ange max 2 alternativ.***Markera alla som gäller.*

- Jag använder inga resurser från biblioteket
- Biblioteketsdatabaser
- Frågar bibliotekarien
- Bibliotekets hemsida
- Undervisning från bibliotekarien
- Övrigt: _____

18. Hur har undervisningen i källkritik sett ut på skoltid? Ange max 2 alternativ.*Markera alla som gäller.*

- Jag har inte fått någon undervisning i källkritik
- Jag har fått en genomgång i samband med ett skolarbete
- Jag får det ofta under undervisningstimmarna
- Jag har fått undervisning i källkritik från skolbibliotekarien
- Övrigt: _____

19. Vad behöver du för att lyckas bättre med att bedöma information?

Tack för din medverkan!
